

Голас Радзімы

№ 45 (1927)
7 лістапада 1985 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

Уладзімір ШВАРОУ працуе токарам-расточнікам на Гомельскім станкабудаўнічым заводзе імя Кірава. З гэтым прадпрыемствам звязана ўсё яго жыццё: тут ён пачаў свой працоўны шлях, стаў майстрам самай высокай кваліфікацыі, заслужыў званне Героя Сацыялістычнай Працы.
НА ЗДЫМКУ: Уладзімір ШВАРОУ на сустрэчы з гомельскімі студэнтамі. (Нарыс пра У. Шварова «Вяршыня рабочага лёсу» змешчаны на 3-й стар.)

Фота С. КРЫЦКАГА.

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

падзеі · людзі · факты

3 ВЫСОКАЯ ТРЫБУНЫ

ПЕРАВОЗКА ПАСАЖЫРАЎ

ВЫСТУПЛЕННЕ
ПРАДСТАЎНІКА БССР

Пастаянны прадстаўнік БССР пры ААН А. Шэльдаў прыняў удзел у дыскусіі, якая разгарнулася на пасяджэннях Першага (Палітычнага) камітэта ў Нью-Йорку па пытаннях, звязаных з праблемамі раззбраення. Ён, у прыватнасці, сказаў, што зачыншчыкам гонкі ўзбраенняў мала ядзерных мегасмярцей, якія дрэмлюць у тысячах боегалоў, яны памнажаюць свой арсенал на Зямлі і рвуцца ў космас, задумваючы «зорныя войны».

Прамоўца адзначыў, што эскалация Вашынгтона гонкі ядзерных і звычайных узбраенняў, будучы заснаванай на заганах у карані ідэі дасягнення ваеннай перавагі, не можа прывесці да сапраўднай бяспекі. Ядзерна-касмичны век патрабуе новага падыходу, карэннай перабудовы мыслення. Іменна гэтым курсам ідзе Савецкі Саюз, іншыя краіны сацыялістычнай сроджынцы. Новая праграма мер, прапанаваных СССР у мэтах ліквідацыі ядзернай пагрозы, пабудавана на аснове ўзаемнага ўліку інтарэсаў бяспекі. Прапануемая СССР поўная забарона ўдарных касмічных узбраенняў і скарачэнне напалавіну ядзерных узбраенняў СССР і ЗША, якія дасягаюць тэрыторыі адна адной, зробіць космас бяспечным для чалавецтва, радыкальным чынам разрадзіць ядзернае напружанне на зямлі.

Прамоўца падкрэсліў таксама канструктыўны характар прапановы СССР і іншых краін сацыялістычнай сроджынцы, накіраваных, у прыватнасці, на забарону і, у канчатковым выніку, ліквідацыю хімічных узбраенняў, радыёлагічнай зброі, на прадухіленне стварэння і забарону новых відаў і сістэм зброі масавага знішчэння.

У заключэнне А. Шэльдаў сказаў, што цяперашняя міжнародная абстаноўка патрабуе падвоіць намаганні ў справе барацьбы за мір і бяспеку. Ён падкрэсліў гатоўнасць Беларускай ССР актыўна ўдзельнічаць у гэтым і ўсямерна садзейнічаць дасягненню гуманнай і высакароднай мэты, абвешчанай у Статуце ААН, — збавіць будучыя пакаленні ад бедстваў вайны.

НА СЕСІІ ААН

ВЫБАРЫ Ў ЭКАСАС

На 40-й сесіі Генеральнай Асамблеі ААН адбыліся выбары ў Эканамічны і сацыяльны савет, адзін з галоўных органаў Арганізацыі Аб'яднаных Нацый. ЭКАСАС складаецца з 54 членаў і займаецца пытаннямі эканамічнага і сацыяльнага развіцця і супрацоўніцтва, правоў чалавека, прапрацоўвае канвенцыі ў рамках яго кампетэнцыі і ўзгадняе дзейнасць спецыялізаваных устаноў ААН.

У сувязі з заканчэннем трохгадовага тэрміну паўнамоцтваў з саставу ЭКАСАС выбывалі 18 дзяржаў з розных рэгіёнаў свету.

Са 141 дэлегацыяй, што ўдзельнічалі ў тайным галасаванні, 137 аддалі свае галасы за кандыдатуру Беларускай ССР, якая была выбрана ў саставу ЭКАСАС на 1986—1988 гады.

АНТЫВАЕННЫЯ МІТЫНГІ

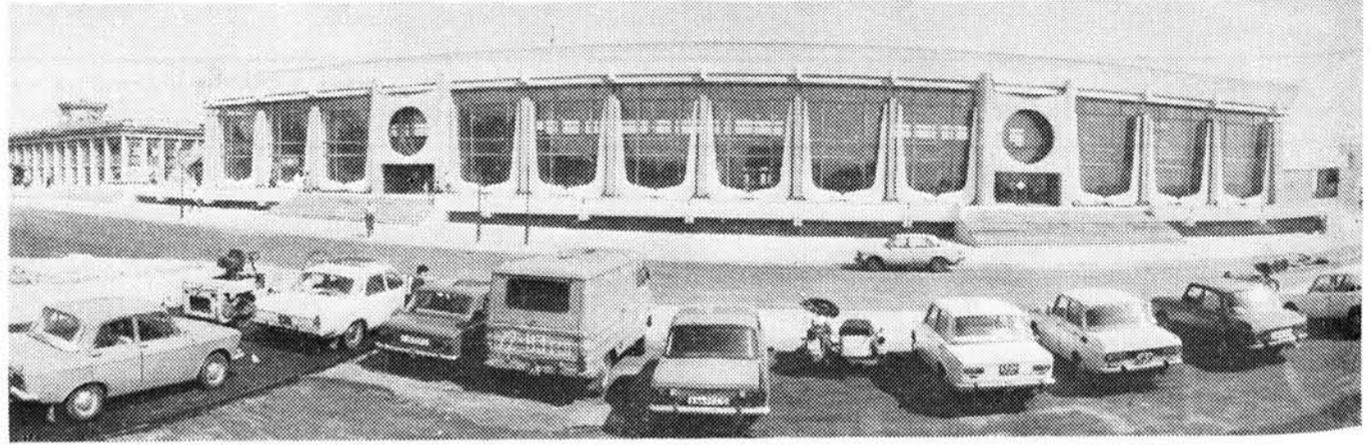
МІР — ПЛАНЕЦЕ

Па ўсёй рэспубліцы ў рамках Тыдня дзеянняў за раззбраенне прайшлі

СЕЛЬСКІЯ НАВІНЫ

Кармавыя буракі — вельмі пашыраная ў Беларусі сельскагаспадарчая культура. У калгасе імя Чапаева Мсціслаўскага раёна Магілёўскай вобласці, дзе зроблены гэты здымак, пад яе занята 70 гектараў. Зараз уборка караняплодаў заканчваецца. З кожнага гектара калгаснікі атрымаваюць іх больш, чым па 700 цэнтнераў.

Усяго некалькі месяцаў дзейнічае новы, нядаўна пабудаваны аэравакзал у Гомелі. Але за гэты час ужо тысячы пасажыраў, жыхароў і гасцей абласнога цэнтра, змаглі па вартасці ацаніць яго камфорт. Тут, у прасторных і ўтульных залах чакаання, можна адпачыць перад палётам і пасля вяртання з паветраных трас. Рэстаран і буфеты аэравакзала разлічаны на абслугоўванне пяцісот пасажыраў у гадзіну. НА ЗДЫМКУ: новы аэравакзал у Гомелі.

шматлікія антываенныя мітынгі, на якіх выступаўшыя рашуча асуджалі амерыканскія планы «зорных войнаў», гнеўна выступалі супраць агрэсіўных намераў імперыялізму, аднадушна падтрымлівалі новыя савецкія ініцыятывы, накіраваныя на прадухіленне ядзернай пагрозы і мілітарызацыі космасу.

У Мінску, у Беларускай інстытуце механізацыі сельскай гаспадаркі, прайшоў мітынг пад дэвізам «Не — ядзернаму вар'яцтву, не — «зорным войнам!».

Па віне рэакцыйных колаў Захаду, у першую чаргу ЗША, створана рэальная пагроза існаванню чалавечай цывілізацыі, заявіў член Беларускага камітэта абароны міру, рэктар інстытута прафесар В. Скотнікаў. Савецкі народ супрацьстаўляе палітыцы мілітарызму страшнае імкненне да міру, стваральную працу на карысць усяго чалавецтва.

Аб значнасці знешнепалітычных ініцыятыў Савецкай дзяржавы для справы міру і разрадкі гаварылі адказны работнік Савета міру ГДР Эрыка Шрэдэр, савецкія і замежныя студэнты, якія займаюцца ў гэтай навучальнай установе.

Удзельнікі мітынгу прынялі тэкст пісьма прэзідэнту ЗША Р. Рэйгану, у якім заклікалі яго з усёй сур'ёзнасцю аднесціся да савецкіх прапанов, што адкрываюць шлях да міру.

Больш як 8 тысяч розных антываенных акцый адбылося ў рэспубліцы ў рамках Тыдня дзеянняў за раззбраенне. У іх прынялі ўдзел звыш двух мільёнаў чалавек.

ГОСЦІ З-ЗА МЯЖЫ

ДЭЛЕГАЦЫЯ З
ЗАХОДНЯГА БЕРЛІНА

У сталіцы нашай рэспублікі знаходзілася дэлегацыя актывістаў Сацыялістычнай адзінай партыі Заходняга Берліна на чале з членам Бюро і Сакратарыята Праўлення САП Заходняга Берліна Г. Фліхтбайлем.

Госці былі прыняты ў ЦК Кампартыі Беларусі. Адбылася цёплая дружэлістая гутарка з сакратаром ЦК КПБ У. Ляпёшкіным.

Члены партыйнай дэлегацыі з Заходняга Берліна аглязелі экспазіцыю Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, сустрэліся з былымі франтавікамі і партызанамі. Яны наведвалі Дом-музей І з'езда РСДРП, зрабілі экскурсію па гораду.

НАВУКА І ВЫТВОРЧАСЦЬ

ВЫТОКІ ПОСПЕХАЎ
«АЗОТА»

У гродзенскім аб'яднанні «Азот» нядаўна запушчана створаная заводскім сектарам навукі ўстаноўка па ўтылізацыі вадароду. Яна зберажэ прадпрыемству тры мільёны кубаметраў прыроднага газу ў год.

У гэтай пяцігодцы на «Азоце» ўкаранёна больш за 200 новаўвядзенняў, якія далі эканамічны эффект амаль 10 мільёнаў рублёў. У аб'яднанні створаны спецыялізаваны ўчастак па выпрабаванню і вырабу новага абсталявання. Гэта намнога скараціла шлях ад распрацоўкі новай тэхнікі да яе ўстаноўкі ў цэхах. Тут ужо выраблены сотні станкоў, машын, сродкаў механізацыі, якія рэзка павялічылі прадукцыйнасць працы на многіх аперациях. У іх аснове пакладзены самыя прагрэсіўныя ідэі, выказаныя спецыялістамі «Азота» і супрацоўнікамі многіх навукова-даследчых устаноў краіны. З імі аб'яднанне падтрымлівае вельмі цесныя сувязі. Некаторыя навінкі, распрацаваныя тут, знайшлі прымяненне на газавых заводах Украіны, Кітаю АССР, Цюменскай вобласці.

ДЛЯ НОВАБУДОЎЛЯ

ЗАМЕСТ ДРЭВА

Метал стаў сыравінай для аб'яднання «Баранавічыдрэў». Тут пачаў дзейнічаць цэх па вырабу аконных блокаў з алюмінію.

Магутнасць новай вытворчасці — 250 тысяч квадратных метраў вырабаў, што дазволіць забяспечыць гэтымі канструкцыямі большасць новабудуемых рэспублікі. Усе аперации ў цэху — ад раскрою загатоўкі да складзіравання гатовай прадукцыі — выконваюць аўтаматы.

Прымяненне алюмінію ў дзесяткі разоў павялічвае тэрмін службы аконных пералётных. Яны не рассыхаюцца, не ўтвараюцца шчыліны, і тым самым лепш утрымліваюцца цяпло ў кватэры. На будоўлі такіх вокны будуюць паступаць у поўнай заводскай гатоўнасці — пафарбаваныя і зашклёныя.

У Беларусі пачаўся важнейшы этап перабудовы дрэвапрацоўчай прамысловасці на прыцыпова новай тэхнічнай базе. У дванадцатай пяцігодцы будзе створаны шэраг новых вытворчасцей і рэканструяваны старыя.

ВЫСТАУКІ

КНИГА СЛУЖЫЦЬ
ПРАГРЭСУ

Выстаўка «Кніга і навукова-тэхнічны прагрэс» прайшла ў Мінску. У яе экспазіцыі ў Доме кнігі было больш за 400 папулярных выданняў па праблемах развіцця сучаснай навуцы і тэхнікі, матэрыялы пра перадавы вопыт у розных галінах народнай гаспадаркі.

На адкрыцці выстаўкі адзначалася, што цяпер кожная дзесятая кніга, якая выходзіць у Беларусі, — навукова-тэхнічнай тэматыкі. Цэлы шэраг сур'ёзных выданняў выпушчаны ў рэспубліканскай серыі «Навукова-тэхнічны прагрэс і развіццё вытворчасці».

МІНСКАЕ МЕТРО

100-МІЛЬЁННЫ
ПАСАЖЫР

Менш за паўтара года працуе Мінскае метрапалітэн, а яго калектыўу нядаўна прымаў юбілейныя віншаванні: перавезены 100-мільёны пасажыраў. Тое, што ім стала зборшчыца Мінскага гадзіннікавага завода Валянціна Шапава, натуральна, выпадковасць. Выпадковасць і тое, што адбылося гэта на станцыі «Парк Чэлюскінцаў», на месцы, дзе 15 мая 1977 года эскаватар выняў першы коўш грунту на будоўніцтве першай лініі метро.

Намеснік начальніка Мінскага метрапалітэна Анатолий Канашнік уручыў Валянціне Шапавай кветкі, памятны падарунак і віншавальны адрас.

АХОВА ПРЫРОДЫ

ФАЗАНЫ Ў
ПРЫБУЖЖЫ

З вальераў фазанавага гадавальніка Кобрынскага лягаса Брэсцкай вобласці выпушчана ў навакольных лясах больш двухсот прыгожых чырво-на-каштанавага птушак. Для іх абсталяваны гняздоўі, навесы. Мноства ягаднага насення і хмызнякі прышліся даспадобы птушкам.

Разводзіць фазанаў і абласное таварыства паляўнічых і рыбалоўцаў. Вальеры для акліматызацыі і дарожчвання птушак абсталяваны ў Броннагорскай і Аршаўскай паляўнічых гаспадарках. Са свайго інкубатару паўтары тысячы птушанят паставіў сюды Буда-Кашалёўскі фазанарый. За лета маладняк добра падрос, падужэў. У лістападзе-снежні палавіну гэтай колькасці птушак выпусцяць з вальераў у лясныя ўгоддзі, дзе будзе арганізавана паліванне па ліцэнзіях.

Клопат лесаводаў і паляўнічых калектываў аб папаўненні ўгоддзяў прамысловай дзічынай дае добрыя вынікі. Фазаны нядрэнна акліматызуюцца ў натуральных умовах. Іх можна сустраць у многіх лясных кутках Брэсцкага раёна. Знішчаючы летама на палях каларадскага жука і яго лічынкі, насенне пустазелля, фазаны прыносяць адчувальную карысць і земляробству.

ЛЕКАВЫЯ РАСЛІНЫ

ПАЛЕСКАЯ МЯТА

Ні адно сардэчнае лекараства нельга прыгатаваць без мятнага масла. Буйным пастаўшчыком гэтай лекавай расліннай сыравіны стала адзіная рэспубліцы спецыялізаваная аб'яднанне, у якое ўвайшлі пяць саўгасаў Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці.

Гэта культура займае каля дзевяцісот гектараў. Вырошчваць яе праца не з лёгкіх. Кожны карань трэба выкапаць, разрэзаць на часткі і затым зноў пасадзіць у зямлю, атрымаць усходы. Потым — падкормка пасеваў, апрацоўка супраць насякомых-шкоднікаў, уборка, падвяльванне...

Атрыманае з палескай мяты масла адпраўляецца на фармацэўтычныя заводы Беларусі, Украіны, у іншыя рэспублікі.

◆ САМАЯ ПАМЯТНАЯ ПАЕЗДКА ◆ ШЛЯХ БАЦЬКІ — ДА-
РОГА СЫНА ◆ А ШТО Ё ПЕРСПЕКТЫВЕ

ВЯРШЫНЯ РАБОЧАГА ЛЁСУ

— Валодзя!
Швароў павярнуўся і адра-
зу трапіў у абдымкі да сябра.
На дзве-тры секунды яны за-
стылі ў нерухомаці. Калега
нават праслязіўся. Фотарэ-
парцёр адраагаваў у момант і
паспеў зрабіць некалькі кад-
раў. Тэлехраніка, якая такса-
ма была тут, трохі прамару-
дзіла — аператар не быў га-
товы здымаць, — таму гледа-
чы вярчэння выпуска навін
не змоглі быць сведкамі гэта-
га імгнення. Рэжысёр угава-
рыў людзей яшчэ раз абняць,
пацалаваць. Тыя паспра-
бавалі, але паўтарыць, зразу-
мела, было немагчыма.

Пра гэта мне раскажаў той
фотарэпарцёр. Некалькі дзён
запар ён наведваўся да Ула-
дзіміра Шварова, пра якога
рабіў фотанарыс для адной з
цэнтральных савецкіх газет.

Хто ж такі Швароў? Чым
гэта чалавек зацікавіў прэсу?
Не, ён не прафесар, не артыст
і нават не спартсмен. 55-гадо-
вы Уладзімір Швароў — звы-
чайны рабочы, токар, даклад-
ней, вельмі добры токар. Бо
людзей такой прафесіі многа,
але далёка не кожны з іх Ге-
рой Сацыялістычнай Працы.

Швароў — Герой. Гэтае
званне ён заслужыў сваім ро-
зумам і рукамі, шчырай і доб-
расумленнай працай. У Гоме-
лі дзе жыў амаль паўмільёна
чалавек, ён стаў трынаццатым
Героем Сацыялістычнай Пра-
цы. На станкабудзінным за-
водзе, дзе працуе, Швароў
адзіны, хто ўзнагароджаны
орденам Леніна і Залатою
Зоркай «Серп і Молат».

Цэлы дзень я правёў побач
з ім. З раніцы — на заводзе,
пасля працы ён запрасіў у
госці да сябе дадому. Прай-
шоў тыдзень, як Швароў вяр-
нуўся з Масквы, вярнуўся
Героем Сацыялістычнай Пра-
цы. Не першы раз ён ездзіў у
сталіцу. Бываў там і раней:
на сесіях Вярхоўнага Савета
СССР, у якім чатыры гады
засядаў у якасці дэпутата, езд-
зіў дэлегатам на XXVI з'езд
Камуністычнай партыі, у
1980 годзе быў запрошаны ў
Маскву для атрымання Дзяр-
жаўнай прэміі СССР. І па
іншых прычынах даводзілася
бываць там. Але гэтая паезд-
ка ў сталіцу, па ўласнаму
прызначэнню Уладзіміра Ля-
вонавіча, для яго самая памят-
ная. Перш за ўсё, зразумела,
высокай узнагародай, а яшчэ
— сустрэчай у Цэнтральным
Камітэце КПСС.

На яе сабраліся такія ж, як
Швароў, людзі: тыя, хто
штодня стаіць за станком, бу-
дуе дамы, працуе ў полі...
Словам, простыя рабочыя,
якія выдзяляюцца сярод ін-
шых не пасадамі ці нейкім
прывілеяваным становішчам,
а сваімі працоўнымі поспеха-
мі. Уладзімір Лявонавіч ка-
жа, што яны — рабочыя і кі-
раўнікі партыі — выдатна
разумелі адзін аднаго.

— Гаварылі пра тое, як
працуем, як жывём, — рас-
казвае ён, не адрываючыся ад
станка. — Кожны выказваў-
ся, як думаў. Тон шчырасці і
сардэчнасці задаў Генераль-
ны сакратар ЦК КПСС. Мі-
хаіл Сяргеевіч Гарбачоў пап-
расіў гаварыць пра самае ак-
туальнае, пра справы, якія
хваляюць нас і нашы калек-
тывы. Так прайшлі чатыры
гадзіны, хаця, дарэчы, мер-
кавалася сустрэча толькі на
дзве.

Я не першы, каму Швароў
расказвае пра гутарку ў ЦК
КПСС, сустрэчу з Генераль-
ным сакратаром. Пра гэта

ўжо не раз гаворана з рабочы-
мі сваёй брыгады, цэха, заво-
да. Запашалі Уладзіміра Ля-
вонавіча і на іншыя прадпры-
емствы Гомеля. Кожны хоча
атрымаць інфармацыю, што
назваецца, з першых рук,
прычым самую дэтальную.

Мяне ж тут дэталь цікавілі
менш. Швароў раскажаў, а
я ў думках шукаў паралелі
на іншых кантынентах, шукаў
нешта падобнае там. І знай-
шоў. У Злучаных Штатах
Амерыкі. Прычым адбылася
гэтая падзея неўзабаве пасля
сустрэчы савецкіх рабочых з
кіраўнікамі Камуністычнай
партыі. Літаральна праз тры
дні ў Вашынгтоне «самых па-
важных» у краіне людзей
прымаў прэзідэнт ЗША. Хто
ж гэтыя людзі, якім Р. Рэй-
ган прызнаўся: «маё захап-
ленне вамі вялікае, як ніко-
лі»? Вядучыя прамыслоўцы,
бізнесмены, прадпрыемальнікі.
Інакш кажучы, тыя, каго ў
Злучаных Штатах выдаюць
за сапраўдных амерыканцаў.
Такіх, як Швароў, сярод іх,
вядома, і быць не магло. Зга-
дзіцеся, неверагодна, каб прэ-
зідэнт абмяркоўваў з рабочы-
мі важныя палітычныя і экан-
амічныя пытанні. Але пра
гэтае сваё параўнанне я
не стаў гаварыць Шваро-
ву — навошта адкрываць
ужо даўно адкрытую Амерыку
і толькі дарэмна адцягваць
увагу чалавека ад работы.

Работа Уладзіміра Лявона-
віча патрабуе вельмі высокай
дакладнасці — да сотых до-
ляў міліметра. Працаваць
трэба беспамылкова. Трошкі
недагледзеў — ужо не папра-
віш. Выкідай дэталь. А значыць
і карпатліваю працу таго,
хто тачыць для цябе гэтую
загатоўку і таксама вымяраў
усё да сотых доляў. На жаль,
не пацікавіўся ў Шварова, ці
памыляўся ён, але калі і бы-
ло такое, дык, думаю, вельмі
даўно. Уладзімір Лявонавіч —
токар-расточнік самай высо-
кай кваліфікацыі — шостага
разраду. Працуе па гэтай пра-
фесіі трыццаць пяць гадоў.
Ужо больш за два дзесяткі з
іх карыстаецца асабістым
кляймо, гэта значыць, што
яго работа не патрабуе пра-
веркі заводскай службай кан-
тролю якасці. Такое давяраец-
ца толькі майстрам высокага
класа і людзям выключнай
добрасумленнасці. У цэху, дзе
працуе Швароў, і іншыя ра-
бочыя (прыкладна, чалавек
пятнаццаць), маюць асабістае
кляймо. Але я гаварыў з
многімі з іх, і прырытэт у
прафесіяналізме яны аддава-
лі Уладзіміру Лявонавічу. Ма-
ладзья ж хлопцы наогул лі-
чаць яго недасягальнай у та-
карнай справе велічыняй. Ха-
ця Швароў некалі быў такім
ж, як і яны.

На завод ён прыйшоў дзе-
вятнаццацігадовым юнаком.
Тады прадпрыемства яшчэ
толькі аднаўляла разбуранае
пасля вайны з нацыскай Гер-
маніяй. Даводзілася праца-
ваць восем гадзін на станку і
яшчэ чатыры — на будаўніц-
ве заводскіх карпусоў. Такі
быў час. Людзі разумелі сі-
туацыю, і таму на цяжкасці
ніхто не скардзіўся, хаця, як
успамінае Уладзімір Лявона-
віч, было нялёгка. Прафесію
вучыў Шварова вядомы та-
ды на ўсю краіну токар Іван
Дывень. Уладзімір Лявонавіч
з цёплай расказаў пра гэта-
га чалавека, токара-віртуо-
за, токара-творку. Яго харак-
тарыстыкі я спрабую спраецы-
раваць на самога Шварова. І
заўважаю адпаведнасць. Сап-
раўды, добры настаўнік заў-
сёды паўтарыць сябе ў вуч-
нях.

Сёння ў Шварова шмат

сваіх вучняў. Многія з іх ця-
пер ужо маюць даволі высо-
кую кваліфікацыю, некаторыя
робяць пакуль толькі першыя
крокі ў прафесіі. Гэтым хлоп-
цам, безумоўна, пашанцавала
на настаўніка. Што ж тычыць-
ца Уладзіміра Лявонавіча,
дык ён задаволены сваімі вы-
хаванцамі: адукаванымі, кем-
лівымі, а галоўнае — працу і
прафесію любяць.

Гонар жа Шварова — яго
30-гадовы сын Дзмітрый. Яны
працуюць на адным станку,
пазменна. Мне з ім сустрэцца
не давялося. У Дзмітрыя быў
водпуск, і ён з жонкай адпа-
чываў на Каўказе. Там і да-
ведаўся, што бацьку прысвое-
на званне Героя Сацыялістыч-
най Працы. Можна ўявіць, з
якім хваляваннем глядзеў сын
той тэлерапартаж з Масквы:
Уладзімір Швароў атрымлі-
ваў самую высокую ўзнагаро-
ду Савецкай краіны. У той
жа вечар Дзмітрый адбіў
бацьку тэрміновую тэлеграму:
«Віншую са званнем Героя.
Ганарымся. Жадаем здароўя,
шчасця, поспехаў, доўгіх га-
доў жыцця».

У тыя дні на імя Уладзімі-
ра Лявонавіча прыйшло без-
ліч віншаванняў. Тэлеграфавалі
знаёмыя і незнаёмыя люд-
зі. Хто не ведаў адраса, пі-
саў на завод ці проста: «Го-
мель. Шварову». Зразумела,
што нават і ў мільённым го-
радзе пошта без праблем
знайшла б такога адрасата.

Чыё віншаванне было са-
мым прыемным? Урада рэс-
публікі? Сына? А, можа, ды-
рэктара завода, дзе працуе
Швароў? Уладзімір Лявона-
віч канкрэтна так і не адка-
заў на гэтае пытанне. Безу-
моўна, дзесятка самых пры-
емных вылучыць можна. Ней-
кае адно — цяжка. І ўсё ж
мяне здалася, што найбольш
кранула яго ўвага сяброў,
тых, з кім ён працуе ў адной
брыгадзе. Усе яны, 14 чала-
век (Шварова-малодшага,
зразумела, не было), сустрэ-
калі свайго Героя на пероне
вакзала і першымі ў яго род-
ным горадзе паднеслі кветкі.
Нават забыліся прапусціць
уперад жонку з дачкой і прад-
стаўнікоў адміністрацыі за-
вода. І дакараць тут за нетак-
тоўнасць не варта — людзі
кіраваліся пачуццямі. Поспех
Шварова радуе іх, напэўна,
не менш, чым яго самога.

Ніякіх практычных змен у
жыццё Уладзіміра Лявонавіча
гэтая ўзнагарода, вядома, не
ўнесла. Ён па-ранейшаму пра-
цуе на тым жа станку, мае
тыя ж зменныя заданні. Яго
сям'я жыўе у той жа трохпа-
каёвай кватэры, якая знахо-
дзіцца ў метрах трохстах ад
прахадной завода.

Што ў перспектыве? Рабо-
ту сваю Швароў, безумоўна
ж, не зменіць. Дарэчы, яму
ўжо не раз прапаноўвалі па-
сату старшага майстра. Ула-
дзімір Лявонавіч адмовіўся
 («Кожны чалавек павінен зай-
мацца той справай, якая яму
падабаецца»). Значыць, пра-
ца застанецца ранейшай. Праз
пяць гадоў ён зможа пайсці
на пенсію. Але, думаю, наў-
рад ці захоча — цяжка кі-
нуць тое, чаму аддадзена, ба-
дай, усё жыццё. А тым, як
яно склалася, Уладзімір Ля-
вонавіч задаволены. І калі
можна было б пачаць усё на-
нова, ён пайшоў бы тым жа
шляхам. Я перакананы ў гэ-
тым. Успомніце Шварова-ма-
лодшага, які абраў бацькаву
дарогу.

Ігар ГЕРМЯНЧУК.

АБСТАЛЯВАННЕ, ЯКОЕ НЕ МАЕ
АНАЛАГАУ У СВЕЦЕ

УНІКАЛЬНЫЯ ПРЭСЫ

Што звычайна робяць, калі ў
металічнай дэталі трэба прабіць
дзірку? Зразумела, шукаюць
«цвік» з яшчэ больш цвёрдага
матэрыялу. А ці можна зрабіць
гэта з дапамогай звычайнай ва-
ды? Аказваецца, можна. Аўтары
новага метаду — вучоныя Фі-
зіка-тэхнічнага інстытута Акадэ-
міі навук БССР.

У інстытуцкай лабараторыі
мне паказалі, як гэта робіцца, і
я пераканаўся, што вада сап-
раўды можа быць цвярдзей за
метал. Аперацыя заняла ўсяго
15 секунд. Старшы інжынер
В. Францкевіч націснуў кнопку
на пульце кіравання ўстаноўкай,
і з яе выехаў квадратны кантэй-
нер. Пасярэдзіне яго знахо-
дзіцца матрыца, якая павінна
надаць загатоўцы патрэбную
форму. Зверху інжынер паклаў
сталны ліст, і кантэйнер вяр-
нуўся на ранейшае месца. Зноў
націскаецца кнопка, прыглуша-
ны удар, і ўсе аперцыі паўта-
раюцца ў зваротным парадку.
Толькі замест роўнай загатоўкі
В. Францкевіч дастаў з кантэй-
нера дэталь, якая чымсьці на-
гадвала круглы рыцарскі шлем
з акуратнай, без завусеніцаў,
дзіркай збоку.

Намеснік загадчыка лабара-
торыі кандыдат тэхнічных навук
А. Скрыпнічэнка тлумачыць сут-
насць працэсу, які я толькі што
назіраў:

— У верхняй частцы верты-
кальнага цыліндра знаходзіцца
поршань-баёк, які пад уздзеян-
нем сціснутага паветра ідзе
ўніз і б'е па вадзе, што пакры-
вае загатоўку і матрыцу. На до-
лі секунды ціск рабочай каме-
ры можа дасягнуць 3 500 атмас-
фер, і вада, вобразна гаворачы,
на нейкі момант робіцца цвяр-
дзей за сталь. А падключаецца
ўстаноўка, між іншым, да звы-
чайнай заводскай пнеўмасеткі з
ціскам 6 атмасфер.

Калі гадоў пятнаццаць назад
лабараторыя, якую ўзначальваў
тады В. Чанін (цяпер ён рэктар
Беларускага політэхнічнага ін-
стытута), узялася за распрацоў-
ку імпульсных метадаў праса-
вання, яны былі «белай пля-
май» на карце навукі і тэхнікі.
Пытанне ж стаяла так: распра-
цаваць тэхналогію, якая б да-
вала максімальна спрасціць
штампавае абсталяванне і інс-
трумент. Гэтага патрабавала су-

часная прамысловасць з яе вя-
лізнай наменклатурай дэталей і
хуткай зменай вытворчасці. І
створаная беларускімі вучоны-
мі, інжынерамі, рабочымі гід-
раўдарная штампоўка, якая
апісана вышэй, цалкам адпавя-
дае гэтым патрабаванням.

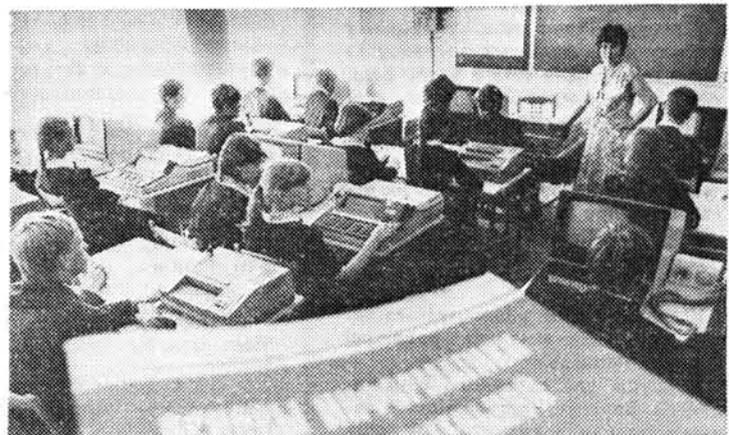
У чым жа яе перавагі? Рас-
казвае акадэмік Акадэміі навук
БССР В. Чанін:

— Па-першае, традыцыйны
пуансон (гэта значыць, штамп,
верхняя частка якога пукатая)
мы замянілі матрыцай. Выраб
яе патрабуе і сродкаў, і часу
значна менш, прыкладна ў дзв-
тры разы. Да таго ж у шэрагу
выпадакў матрыцу можна вы-
рабіць з кампазіцыйных матэ-
рыялаў, таннейшых за легірава-
ную сталь. Наша абсталяванне
ў 5—7 разоў менш металаёмна-
стае, чым традыцыйныя прэсы
такой жа магутнасці. Яно ў не-
калькі разоў менш займае выт-
ворчых плошчаў і спажывае
энергію. Акрамя таго, значна па-
шырыліся тэхналагічныя маг-
чымасці вытворчасці. І яшчэ
адзін важны момант: абсталя-
ванне можа працаваць у аўта-
матычным рэжыме і ў перспек-
тыве будзе аснашчана робатам.

У адной са сваіх устаноўкаў
вучоныя замянілі ваду поліурэ-
танам. Вялілася, што і гэтак
гумападобнае рэчыва ў пэўных
умовах можа быць мацней за
сталь. Яно мае некаторыя пера-
вагі перад вадой, устаноўка
стала больш проста. Гэтае аб-
сталяванне не мае аналагаў у
свеце. Яно запатэнтавана ў
ЗША, Японіі, Англіі. Удастоена
златага медаля Міжнароднай
выстаўкі ў Брно. Зключана не-
калькі пагадненняў з фірмамі
развітых краін свету, прэсы
прададзены ў Швецыю і Італію.

Новае абсталяванне, якое вы-
рабляецца пакуль што дослед-
най вытворчасцю акадэміі, ужо
прымяняецца на прамысловых
прадпрыемствах нашай краіны і
толькі за тры гады дало каля
мільёна рублёў эканамічнага
эфекту. 385 прадпрыемстваў
Савецкага Саюза падалі на яго
заяўкі. Нядаўна прэсы пасля-
хова прайшлі апошнія выпраба-
ванні і рэкамендаваны да сер-
ыйнай вытворчасці. Першая
партыя іх будзе выраблена ўжо
сёлета.

Уладзімір БІБІКАУ.

У 9-м «Б» класе сярэдняй шко-
лы № 107 Мінска ідзе ўрок ас-
ноў інфарматыкі і вылічальнай
тэхнікі. Гэты прадмет сёлета
ўпершыню вывучаюць школь-
нікі рэспублікі. У кабінце ці-
шыня. Вучні з цікаvasцю слу-
хаюць тлумачэнні настаўніцы
Галіны Хавіч. Многія з іх мо-
гуць свабодна працаваць на
клавіятуры дысплея, а самыя
здольныя ўжо асвоілі прынцып
работы ЭВМ. Вылічальная тэх-
ніка прыцягвае падлеткаў. Нека-
торыя з іх лічаць, што вывучэн-
не новага прадмета з'явіць-
ца пачаткам шляху да будучай
прафесіі.

НА ЗДЫМКАХ: заняткі вядзе
Галіна ХАВІЧ; дзевяцікласнікі
Сяргей ШЫНКЕВІЧ і Таня
КЛАЧКО на ўроку.
Фота А. ТАЛОЧКІ.

ВІНШУЮЦЬ ЗЕМЛЯКІ

Члены і праўленне культурна-спартыўнага таварыства імя А. С. Пушкіна сардэчна віншуюць вас, дарагія сябры, прэзідыум Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыю газеты «Голас Радзімы», са слаўнай 68-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Мы ўпэўнены, што праўда і справядлівасць у адносінах паміж людзьмі, якія ўпершыню паказала чалавецтву гэтая рэвалюцыя, перамогуць на ўсёй зямлі.

Сёння званы Хатыні нагадваюць усяму свету аб трагедыі беларускіх вёсак у гады вайны, герайчнай барацьбе партызан з гітлераўскімі захэпнікамі. Мы ўпэўнены, што цяперашняе і будучае пакаленні не дапусцяць атамнай катастрофы, што перамога ў барацьбе за мір будзе за прагрэсіўнымі сіламі, да якіх далучаемся і мы.

Жадаем вам і вашым сем'ям моцнага здароўя, асабістага шчасця, мірнага неба і вялікіх поспехаў у вашай плённай культурнай дзейнасці!

Гадавіну Кастрычніцкай рэвалюцыі разам з вамі будуць адзначаць усе нашы брацкія клубы суайчыннікаў у Аргенціне. Да гэтай падзеі рыхтуем вялікі канцэрт самадзейнасці, у якім актыўны ўдзел прыме і наша моладзь.

Ад імя праўлення старшыня
Павел БАРВІНСКІ,
сакратар Яўгеній БОЙКА.
Аргенціна.

Паважаныя супрацоўнікі Беларускага таварыства «Радзіма», рэдакцыі «Голас Радзімы»!

Праўленне і члены Федэрацыі рускіх канадцаў горада Таронта віншуюць вас і ўвесь савецкі народ з 68-й гадавінай Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Шчасця вам, выдатнага здароўя і поспехаў у рабоце!

Жадаем савецкаму народу далейшых поспехаў у жыцці і ў барацьбе за захаванне міру. Няхай жыве мір ва ўсім свеце!

Сакратар ФРК г. Таронта
Кацярына ЗВАНАРОВА.
Канада.

Дарагія сябры!

Сардэчна віншую рэдакцыю газеты «Голас Радзімы» са святам Вялікай Кастрычніка! Ад усёй душы жадаю вам добрага здароўя, шчасця і дабрабыту. Беларуская Савецкая Сацыялістычная Рэспубліка ў выніку рэвалюцыі стала рэспублікай з магутнай прамысловасцю, рэспублікай, чые літаратура, мастацтва сёння вядомы ўсяму свету. Жадаю вам, савецкаму народу яшчэ большых поспехаў ва ўсіх галінах. Для гэтага ў вас ёсць усе ўмовы, патрэбны толькі мір. Дык няхай жа наша планета заўсёды будзе мірнай, каб ніколі больш не паўтарыліся жахі Другой сусветнай вайны, каб людзі забыліся пра атамную зброю!

Юрый РАСАДЗІНСКІ.
Аўстралія.

Дарагія сябры з Беларускага таварыства «Радзіма» і рэдакцыі «Голас Радзімы»!

Віншваем вас са святам 68-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі. Я лічу сваё шчаслівым, што быў жывым сведкам гэтай гістарычнай падзеі, і рады, што магу вітаць вас, дарагія суайчыннікі, з гэтым вялікім святам.

Мы ганарымся, што з'яўляемся выхадцамі з вялікага Савецкага Саюза і нам не сорамна за нашу слаўную Беларусь. Яна паказала ўсяму свету, як трэба абараняць сваю Радзіму і чаго можна дасягнуць у мірнай працы. Так пажадаем нашай мілай Беларусі і ўсяму савецкаму народу вясёлага свята, добрага здароўя і яшчэ большых поспехаў ва ўсіх галінах жыцця!

Вялікае дзякуй за газету. Яна прыкоіць на сваіх старонках вельмі многа такога блізкага і дарагога нашаму сэрцу з родных прастораў любімай Радзімы.

Ваши сябры
Аляксей і Ірына ГРЫЦУКІ.
Канада.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

СВАЯ СТАРАНА ГАДЫ ЗДЫМАЕ

Дом быў новы. Светлы і ўтульны, з паравым ацяпленнем. Побач з ім, цагляным прыгажунюм, драўляная хата. Шэры ад часу зруб, невялікія вокны.

— З 1982 года мая маці і брат з сям'ёй на дзве хаты жывуць, — гаворыць Вера Сазановіч. — Калі мы ў мінулы раз з мужам маім прыезджалі, яны яшчэ будаваліся. Калгас дапамог і цаглай, і іншымі матэрыяламі. Добры дамок, але я сюды прыходжу толькі начаваць. А днём там, у старэнькім. Яго мае бацькі яшчэ ставілі. Там утульней, толькі там я адчуваю сябе дома...

Нарадзілася Вера Сазановіч на хутары, а ў Альшанікі іх сям'я пераехала, калі дзяўчыцы споўнілася 5 год. Адсюль яна і ў школу пайшла. Тады ў Альшаніках сваёй школы яшчэ не было, бегалі ў Круглае, за два кіламетры. І зімой у снег і мароз, і восенню, калі задажджыць.

— Я марыла настаўніцай стаць, — успамінае мая субсэсідніца. — У нас у школе настаўніца была, Людміла Фёдаруна. Рускую мову выкладала. А я да мовы вельмі здатная была. Вось і марыла, што буду таксама выкладаць. І рантам — вайна...

Веру гітлераўцы забралі ў маі 43-га. Сказалі, павязуць у Германію. Разам з іншымі пагналі ў Круглае, адтуль адправілі ў Барысаў, а затым — у Германію.

— Я трапіла да баўэра. Есці, праўда, хапала. Але дзень і ноч працавалі. Вызвалілі нас канадцы. І зноў лагер. Два месцы нікуды не выпускалі.

У Германіі і сустрэла Вера Сазановіч свайго суджанага. Ражэ таксама працаваў у баўэра. Маўклівы, сціплы, спагадлівы па натуре. Можа таму яна і звярнула на яго ўвагу. Першага сына Вера назвала Яфімам, у гонар свайго бацькі. І не ведала тады, што бацька яе, Яфім Сазановіч, памёр у 1946-м.

— Хворы ён прыйшоў з вайны. Год прамучыўся і памёр. А яшчэ ж малады быў, каля сарака.

І засталася Настасся Сазановіч, Верына маці, удавой. З сынам-падлеткам, Міхаіл, як мог, дапамагаў маці. Што ведае Вера Сазановіч пра той цяжкі час?

— Сёлета ў маі, у праграме да 40-годдзя Перамогі, — расказвае яна, — у Бельгіі па тэлебачанні паказвалі фільм, як тут ваявалі, пра вызваленне Беларусі ад немцаў, пра першыя пасляваенныя гады.

Ведаеце, я не вельмі люблю фільмы пра вайну, бо пачынаю ўспамінаць, плачу, перажываю. А тут рашыла: буду глядзець. І праўда, паказана было так, як мама расказвае: пасля вайны жанчыны самі ўпрагаліся і плуг цягалі або барану. І калгас тады быў — адна наша вёска.

«Калгас імя Дзімітрава мае сёння 1 838 гектараў зямлі. З іх сельскагаспадарчых угоддзяў — 1 588 гектараў, у тым ліку ворыва — 1 191 гектар, сенакосаў — 140, пашы — 209. Членаў калектыўнай гаспадаркі — 346 чалавек. З іх працаздольных 130 чалавек, мужчын — 69, жанчын — 61».

(З размовы са старшынёй калгаса Мікалаем Клімянковым).

— І ў Бельгіі пасля вайны было нялёгка. — працягвала ўспамінаць Вера Яфімаўна. — Асабліва першыя гады. Цяжка жылі. Дзеці маленькія. Пасля Яфіма нарадзіўся Герт... А ў нас і кута свайго не было. Потым старэнькі дамок купілі. Пятнаццаць год выплачвалі. А калі дзеці надраслі, стала несна. Трэба было браць новы дамок. І зноў — крэдыт. Яшчэ і цяпер не выплацілі. Мяркуем, што доўг пагасім, калі Ражэ споўніцца 65 гадоў.

— А выплаціце — дом будзе ваш? — пытаюся.

— Наш-то наш, — нявесела ўсміхаецца Вера Сазановіч. — Як мы гаворым: наш дом — гэта фундамент нашай старасці. Але ж за яго кожны месяц мы плацім вялікія падаткі. Ремонт самі робім. Электрычнасць і газ не танна абыходзяцца. Вельмі дорага каштуе ацяпленне. Мы, напрыклад, мазут палім для ацяплення. Калісьці ён быў танны: паўтара франка за літр. А цяпер 15-17, да 20 франкаў. На зіму нам трэба 3 тысячы літраў мазуту. Гэта значыць 45-50 тысяч франкаў. Сёлета некаторыя людзі

спрабавалі пераклучыцца на дровы. Але дровы адразу сталі дарагімі.

У Бельгіі, як бадай, і ў кожнай капіталістычнай краіне, простама чалавеку цяжка. У магазіне шмат добрых рэчаў. Але калі ты беспрацоўны, то купіць нічога не купіш. Або толькі самае таннае. Беспрацоўны жа ў Бельгіі шмат. Асабліва сярод моладзі. Нават людзі з вышэйшай адукацыяй не могуць знайсці месца. Нейкі час, праўда, ім выплачваюць дапамогу, так званыя «дзіцячыя грошы». Даюць каля 10 тысяч франкаў. А за пакой трэба плаціць 3-4 тысячы. Калі ж маладыя людзі, скажам, пажаніліся, то сума дапамогі скарачаецца. Вось моладзь і знаходзіць выйсце: жывуць разам і не рэгіструюць шлюб. Часта з тых шлюбцаў нічога не атрымаеца: калі доўгі час маладыя без работы, то разыходзяцца, вяртаюцца жыць да бацькоў.

Гэта нашы праблемы цяпер.

«Што зроблена ў калгасе за апошнія гады? Пабудавана 15 дамоў, адкрыўся новы магазін, комплексны прымёны пункт, дзіцячы сад-ясла на 160 месцаў. Да 1990 года пабудуем яшчэ 33 новыя дамы. Будзе поўнасцю добраўпарадкавана вёска, якая стане невялікім пасёлкам.

Наш калгас — сярэдняя гаспадарка. Грашовы даход за мінулы год склаў 1 мільён 250 тысяч рублёў. Людзі няблага зарабляюць. Скажам, за мінулы год сярэдні дэніны заробтак аднаго работніка склаў: у жывёлаводаў — 7 рублёў 31 капейку, у даяраў — 8 рублёў 28 капеек, у механізатараў — 8 рублёў 11 капеек».

З размовы са старшынёй калгаса Мікалаем Клімянковым).

Вера Сазановіч упершыню прыехала на Радзіму ў 1967 годзе. Сёлетні яе прыезд ужо сёмы.

— Многае перамянілася тут за гэты час, — дзеліцца яна сваімі ўражаннямі. — Раней за нашым домам балота было. Цяпер там палі, дугі. І ў вёсцы ўсё новае. Дарогу асфальтаваную зрабілі. Новая ферма. Дамы, самі бачылі, прыгожыя ды ўтульныя. Маладым спецыялістам дом даюць адразу і бясплатна. Ды і заробкі добрыя. Людзі задаволены.

Мой Ражэ чатыры разы прыезджаў са мной. На гэты раз вымушаны быў застацца дома. А вяскоўцы ў мяне пытаюць: «Дзе ж Ражэ? Чаму не прыехаў?» Ён з многімі тут пасябраваў. З братам маім Міхаілам пойдучы ў поле. Ражэ падабаецца, як камбайны працуюць. Палі тут шырокія. Вяртаюцца мужчыны, я пытаю: «Ну пра што вы там размаўлялі?» Брат жа мой не разумее па-фламандску. А Ражэ адказвае: «О, мы цудоўна разумеем адзін аднаго». Так і з іншымі сялянамі. На ферме часта бываю, дапамагаю рамантаваць. Ён у мяне класны сталяр, усё жыццё па дрэву працуе. Так што і тут не сядзіць без справы, калі прыезджае.

Цяпер многія з Бельгіі едуць у Савецкі Саюз. Турыстамі. Гэта цікава. Але, як гаворыць Ражэ, каб зразумець людзей, трэба сярод іх пажыць. Калі мы першы раз пабывалі тут, нашы знаёмыя ў Бельгіі пыталіся: «Ну, як там?» А Ражэ адказвае: «Там добра. І людзі харошыя. Яны шмат пацярпелі ад вайны. І хочучы толькі

аднаго: каб быў мір, каб можна было спакойна працаваць на сваёй зямлі, выхоўваць дзяцей. Каб жыццё працягвалася».

«Усё, што вы бачыце, чаго мы дасягнулі, зроблена рукамі працаўнікоў нашага калгаса: палыводаў, жывёлаводаў, механізатараў. Вось, скажам, Ірына Ішчанка — адна з лепшых даяраў у вобласці. Харошае слова можна сказаць і пра нашага калгаснага механізатара, камуніста Леаніда Сявёквіча. За добрасумленную працу ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Нашы лепшыя механізатары — Міхаіл Халыва, Леанід Сырцоў, які таксама ўзнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Добра працуе і наш аднавясковец Міхаіл Сазановіч (брат Веры Сазановіч). Ён звенявы па вырошчванню лёну. Вопытны настаўнік, выхаваў шэсць маладых механізатараў. За сваю працу неаднойчы атрымліваў падзякі ад праўлення калгаса, каштоўныя падарункі, грашовыя прэміі...»

(З размовы з Валерыем Махоркіным, сакратаром партыйнага бюро).

Аднойчы Ражэ сказаў: «Вера, ты становішся маладзейшай, калі прыезджаеш на Радзіму».

— І гэта сапраўды так, — смяецца Вера Яфімаўна. — Родная зямля гады здымае. Ва ўсіх сваіх, каго ведаеш з дзяцінства, бачу твары маладыя. Маёй маме ўжо восемдзесят. А я гляджу, як яна ідзе па двары... Ведаеце, яна таксама становіцца маладзейшай, калі мы сустракаемся. Гэта паучуць цяжка выказаць. Яго трэба перажыць самому.

А наша жыццё ў Бельгіі так і размеркавана: ад паездкі да паездкі на Радзіму. У нашай групе Саюза савецкіх грамадзян збіраюцца і гаворым, гаворым. Большасць нашых з Украіны, дык мы па-руску размаўляем. Але ёсць у мяне знаёмая адна, Вольга Лосева. Яна таксама з Беларусі. З ёй мы размаўляем па-нашаму, па-вясковому. І размовы нашы ўсе — пра Радзіму. Летам чуеш: хтосьці едзе ў Савецкі Саюз. Дык, здаецца, і сам бы сеў у вагон разам з тым, каго праводзіш, і паехаў бы дадому. Але ж не выходзіць кожны год прыезджаць.

І дапамагае нам тады «Голас Радзімы». Шукаеш у газеце навіны з родных ці блізкіх мясцін. Памятаю, як радалася, калі прачытала, што ў Шклове адкрылася мэблевая фабрыка. Аднойчы штосьці было пра Талочын. Многа пішуць пра Магілёў, пра яго прадпрыемствы.

Цяпер вась і пра мае Альшанікі напішыце, — зазначае Сазановіч і замаўкае. Задумваецца.

А я гляджу на гэту немаладую ўжо жанчыну — спрабую ўявіць, дзе яна зараз знаходзіцца ў сваіх думках. Можна маленькай дзяўчынкай радуецца, што пераехалі ў новы дом, які пабудоваў бацька. І бацька малады, дужы, а да яго пляча прыпала шчаслівая маці. (Настасся Маркаўнаўна расказвала мне: «Пасля вайны думала не выжыву. Мужа няма, дачка — на чужыне, невядома дзе. А вась і праўдукаў дачкалася...»).

А можа ў думках Вера Яфімаўна вярнула да сваёй сям'і, у далёкую Бельгію, родную для яе дзіця і ўнукаў. «У нашага малодшага нарадзілася дачка. Наташай назвалі. І як хочацца, каб іх жыццё было шчаслівым».

Раней Вера Яфімаўна не вельмі звяртала ўвагу на міжнародныя навіны. А цяпер яна ўважліва сочыць за становішчам у свеце. «Час цяпер такі, напружаны». — гаворыць яна.

Некаторыя ў Бельгіі лічаць, што СССР пагражае Еўропе. Тады Вера Яфімаўна не вытрымлівае: «Вам трэба пажыць сярод рускіх, каб зразумець, што яны не хочуць вайны. Правільна сказаў Міхаіл Сяргеевіч Гарбачоў: «З Савецкага Саюза вайна не прыйдзе». І калі б не тыя амерыканскія ракеты...»

...Мы развіталіся апоўдні. Машына павольна развярнула. Побач праплыла белая цагляная сцяна новага дома, у якім мы гутарылі з Верай Сазановіч. А калі збочвалі на асфальт, убачыў: разам з маці Вера накіравалася ў калітку, што вяла да старэнькага доміка...

Уладзімір МЯЛЕШКА.

Бязмежная, глыбокая любоў і павага нашага народа да правадыра першай у свеце дзяржавы рабочых і сялян Уладзіміра Ільіча Леніна. З яго імем беларусы звязваюць усе свае поспехі і перамогі. Гэта блізкае ўсім нам імя назаўсёды ўвайшло ў сэрца кожнага чалавека, стала часцінкай нашай гісторыі, крыніцай нашага росквіту.

І куды б ні пайшоў, ні паехаў сёння — усюды сустрачэння з жыццядзейнымі праўдзенымі нашай нязменнай любові і павагі да Ільіча. Імя Леніна жыве ў назвах беларускіх вёсак і пасёлкаў, шматлікіх вуліц, праспектаў, фабрык і заводаў, калгасаў і саўгасаў, у тых велічных помніках, што ўзведзены Уладзіміру Ільічу на плошчах на-

Гарадоцкай воласці. І такіх прыкладаў шмат.

Якім жа меркавалася ўзвесці помнік Уладзіміру Ільічу?

2 снежня 1924 года архітэктар-мастак Гайдукевіч даў у Цэнтральны Выканаўчы Камітэт БССР пісьмо, у якім прапанаваў сваю ідэю стварэння помніка. Ён пісаў, што фігура Леніна павінна быць адліта з бронзы, а п'едэстал зроблены з каштоўнага матэрыялу — фінляндскага чырвонага граніту. Помнік меркавалася ўстанавіць на плошчы Свабоды — у той час гэта быў цэнтр горада.

Працоўная Беларусь з натхненнем сустраля рашэнне ўрада аб будаўніцтве помніка правадыру. У аднас камісіі па ўвекавечанню памяці Ле-

ЗВЯЗАНА З ІМЕМ ЛЕНІНА

ДАНІНА

ЛЮБОВІ І ПАВАГІ

шых старажытных і зусім яшчэ маладых гарадоў.

Вельмі адметная ў гэтых адносінах беларуская сталіца — горад Мінск.

Калі набліжацца да яго цэнтры з боку Слуцкай шашы, першае, што міжволі прымуць затымацца, залюбавацца, — прыгожы, велічны гмах Дома ўрада. А каля яго гэтак жа велічна ўзнямаецца бронзавая скульптура Уладзіміра Ільіча Леніна. Ля падножжа помніка раскінулася прасторная, уся ў зялёных газонах і кветках, заўсёды шматлюдная плошча, якая вольно ўжо больш за паўстагоддзе носіць імя Леніна. Позірк Ільіча скіраваны на фасад галоўнага корпусу Беларускага ўніверсітэта, які таксама названы яго імем.

Крыху далей, нібы выцякаючы з плошчы, пачынае свой імклівы разбег шырокая стужка Ленінскага праспекта — галоўнай магістралі горада, якая працягнулася з канца ў канец больш чым на 10 кіламетраў.

У цэнтры горада, у два бакі ад праспекта, налева і направа, разбягаюцца ліпавыя алеі вуліцы імя Леніна, якая перасякае вуліцы імя Карла Маркса і Кірава і сустракаецца з вуліцаю Ульянаўскай — такою ж ажыўленаю і павольна прыгожаю ў любую часіну года.

Але давайце вернемся назад, да Дома ўрада, да плошчы імя Леніна, да помніка правадыру. Ён быў адкрыты ў лістападзе 1933 года, а гісторыя яго ўзнікнення бярэ свой пачатак намога раней, у тых суровы і жалобныя дні 1924-га, калі ўсё працоўнае чалавецтва праводзіла свайго правадыра ў апошні шлях.

У архівах Беларусі захоўваецца шмат дакументальных матэрыялаў, якія расказваюць аб увекавечанні працоўнымі рэспублікі памяці Леніна. Асабліва цікавае маюць тая, дзе гаворка ідзе пра будаўніцтва помніка правадыру ў Мінску.

Вось пратакол агульнага сходу рабочых і служачых завода «Кастрычнік» ад 25 студзеня 1924 года. На сходзе ўнесена прапанова «адлічыць аднадзённы заробтак на пабудову помніка таварышу Леніну на Беларусі». Такую ж пастанову — «адлічыць аднадзённы заробтак на ўзвядзенне помніка Уладзіміру Ільічу» — прынялі супрацоўнікі народнага камісарыята фінансаў рэспублікі. Па аднаму рублю вырашылі ўнесці настаўнікі Сёмкава-

ніна пачалі паступаць пісьмы і тэлеграмы. У іх людзі прапаноўвалі аказаць дапамогу ў будаўніцтве помніка. Напрыклад, рабочы Харужы пісаў, што помнік Уладзіміру Ільічу абавязкова павінен быць такім, «... каб наш геніяльны правадыр быў бы ў памяці не толькі асабіста нам, якія жывуць цяпер, але і каб была вечная памяць на некалькі нашых пакаленняў». Для будаўніцтва ён аддаў заробтак за пяць рабочых дзён.

У выніку ўсесаюзнага конкурсу была прызнана лепшая скульптура работы прафесара Манізера. У тым жа годзе ў Мінску пачалося будаўніцтва Дома ўрада рэспублікі, якое было закончана ў 1933 годзе. З гэтай прычыны вырашылі помнік Леніну ўстанавіць не на плошчы Свабоды, а ля Дома ўрада.

Урачыстае адкрыццё помніка, адлітага Ленінградскімі мастацкімі майстэрнямі, адбылося 7 лістапада 1933 года. Калоны працоўных Мінска, удзельнікі Усебеларускага з'езда калгаснікаў, прадстаўнікі ўсіх саюзных рэспублік запоўнілі плошчу перад Домам урада. «Людзі святочныя і ўрачыстыя, — паведамляла газета «Звязда». — Наступае момант зняцця пакрывала. Мінутае маўчанне, і затым выбух апладысмантаў — перад вачамі працоўных стаіць Ленін, ён як жывы, бясконца дарогі».

У час Вялікай Айчыннай вайны гітлераўскія рабаўнікі разбурылі помнік: яны знілі бронзавую скульптуру і адправілі ў Германію.

Адразу ж пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў урад рэспублікі прыняў рашэнне аднавіць помнік Леніну. На шчасце, у Ленінградзе захаваліся формы, па якіх помнік быў адліты раней. Яго зноў адлілі з бронзы і прывезлі ў Мінск. Да святкавання Першамайя 1945 года ён быў устаноўлены на ранейшым месцы каля Дома ўрада.

Круглы год ля падножжа манумента — жывыя кветкі, якія прыносяць сюды ўдзячныя нашчадкі.

Помнікі любімаму правадыру працоўных ёсць таксама ў Віцебску, Гомелі, Магілёве, Брэсце, Гродна, Полацку, Бабруйску, Барысаве і многіх іншых гарадах рэспублікі. У Беларусі ўстаноўлена больш за 300 помнікаў Уладзіміру Ільічу Леніну.

Гелена ЧАРНЯЎСКАЯ.

СОЦІАЛЬНАЯ ПРОГРАММА ОКТАБРЬСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ

ТОЧКА ОТСЧЕТА — 1917-й

ОСНОВЫ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ

Материально-бытовое положение трудящихся в дореволюционной России было тяжелым. Вот несколько фактов. Только от эпидемических заболеваний в стране ежегодно умирало около 1 миллиона человек, а от болезни и голода около 2 миллионов детей. Государство фактически не занималось охраной материнства и детства. В стране существовала крайне отсталая система здравоохранения: на 159 миллионов человек населения приходилось только 28 тысяч врачей. К этому необходимо добавить, что две трети населения (до 73 процентов) были неграмотны.

Учитывая все это, созданная Лениным партия российских марксистов еще задолго до революции приступила к разработке программных положений и в области социальной политики и включила их в свою первую Программу на II съезде в 1903 году. И уже первые после победы революции законы Советского правительства — Декрет о мире и Декрет о земле отразили чаяния и надежды миллионов трудящихся страны. Первым из них правительство решительно порвало с империалистической внешней политикой старой России, вторым — удовлетворило вековую крестьянскую мечту о земле.

МЕРЫ В ОБЛАСТИ ТРУДА И ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ

Основные права трудящихся были юридически закреплены в новом законодательстве. Одним из первых шагов Советского правительства в социальной сфере явилось введение 8-часового рабочего дня. Действие этого закона распространялось на всех работающих по найму лиц без различия пола, национальности и вероисповедания. Этим законом запрещался ночной труд подростков до 16 лет, устанавливался 6-часовой рабочий день для тех, кто не достиг 18 лет, а подростков до 14 лет вообще запрещалось принимать на работу. Женщины и подростки не допускались к подземным и сверхурочным работам.

Летом 1918 года рабоче-крестьянское правительство ввело двухнедельные отпуска для всех трудящихся, а Народному комиссариату (министерству) труда предоставлялось право устанавливать более продолжительные сроки отпуска в особо вредных производствах. Для контроля за соблюдением законов о труде тогда же был принят декрет об учреждении инспекций труда.

Уже в первые месяцы Советской власти были предприняты меры по регулированию заработной платы рабочих и служащих, направленные на ликвидацию разрыва между высокими и низкими окладами. Наиболее высокие ставки для высших государственных служащих — членов правительства в ранге наркомов (министров) и их заместителей устанавливались в размере 800 рублей. Для специалистов же предельные должностные оклады устанавливались до 1 200 рублей в месяц, чтобы использовать в условиях тогдашней отсталости и неграмотности с полной отдачей знания и опыт буржуазных специалистов. Был введен минимальный предел заработной платы.

Накануне падения царизма в стране насчитывались сотни тысяч безработных. Демобилизация армии и развал промышленности еще более обострили проблему безработицы. В связи с этим уже в декабре 1917 года правительством был утвержден специальный закон о страховании на случай безработицы, по которому все безработные, главным источником существования которых была работа по найму, получали право на пособие. Средства для их выплаты формировались за счет отчислений определенной части прогрессивного налога на доходы, имущество и наследство, а до введения этого налога за счет взносов нанимателей в размере 3—5 процентов от заработной платы. Все вопросы о страховании безработицы решались самими трудящимися через кассы безработных и профсоюзы. Для помощи без-

работным были также организованы общественные работы и бесплатное питание за счет профсоюзов.

ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТРАХОВАНИЕ

В области социального обеспечения государственная политика была направлена на защиту прав трудящихся, материальную поддержку нетрудоспособных и небеспеченных граждан. Советское правительство провозгласило, что полное социальное обеспечение трудящихся является не благотворительностью, а правом каждого гражданина, потерявшего трудоспособность или работу, на материальное обеспечение со стороны общества. Для осуществления практических мер был создан Комиссариат социального обеспечения и отделы социального обеспечения в местных органах власти — Советах. Этот Комиссариат решал самые разные вопросы — от организации домов инвалидов первой мировой войны и приютов для малолетних до подготовки важнейших декретов по всем направлениям социального обеспечения населения.

В конце 1917 года Комиссариат начал перестройку системы пенсионного обеспечения, исходя из принципа социальной справедливости. Были отменены пенсии за заслуги перед старым строем, увеличен размер пенсий рабочим, пострадавшим от несчастных случаев. Подход к вопросу о прекращении выдачи пенсий носил гибкий дифференцированный характер. Например, Советское правительство сохранило назначенные до революции пенсии видным деятелям культуры. Так, была сохранена пенсия, назначенная в 1910 году вдове великого русского писателя Льва Толстого в размере 10 тысяч рублей в год на содержание мемориальной усадьбы «Ясная Поляна».

Таковы только некоторые основные меры Советского правительства в социальной сфере, направленные на реальное улучшение положения трудящихся, проводившиеся в 1917—1918 годах в условиях отсталой экономики, разрухи и в условиях начавшейся гражданской войны с контрреволюцией и иностранными интервентами. Эти меры были лишь первым, но чрезвычайно важным шагом в превращении в жизнь программных положений Коммунистической партии. Но они явились впечатляющим примером для трудящихся других стран в борьбе за социальную справедливость. Знаменитый американский писатель Теодор Драйзер, характеризуя социальные реформы правительства Рузвельта в 30-х годах и раскрывая причины, сделавшие возможным их появление, сказал: «За все это я благодарю Маркса и Красную Россию».

Оглядываясь на проделанный с 1917 года путь, советский народ по праву гордится своими достижениями во всех сферах жизни. Сегодня в СССР насчитывается почти шесть миллионов инженеров, полтора миллиона научных работников, более миллиона врачей. Создана и действует система бесплатного народного образования и здравоохранения. В стране более 50 лет нет безработицы, а право на труд закреплено Конституцией и обеспечено системой соответствующих социально-экономических мер. Реальные доходы на душу населения за последние 20 лет удвоились, цены на основные продукты питания не росли. Ежегодно в СССР строится более двух миллионов квартир. Жилье предоставляется бесплатно.

Приведа эти цифры и факты в выступлении в начале октября по французскому телевидению, руководитель советских коммунистов Михаил Горбачев сказал, что советские люди видят не только свои достижения и успехи, но и слабости и недоработки. Все это широко, открыто, на демократической основе обсуждается в советском обществе. Мы считаем важным, подчеркнул он, сосредоточить внимание именно на нерешенных проблемах, добиваемся ускорения экономического и социального развития страны, улучшения жизни народа.

Евгений ВЯЗЕМСКИЙ.

Праспект імя Машэрава ў Мінску.

Фота Ч. МЕЗІНА.

НАС ЧЫТАЮЦЬ НА ўсіх КАНТЫНЕНТАХ

МІЛЬЯРДНАЯ КНИГА БЕЛАРУСІ

На пытанні карэспандэнта газеты «Голас Радзімы» адказвае старшыня Дзяржаўнага камітэта Беларускай ССР па справах выдавецтваў, паліграфіі і кніжнага гандлю Міхаіл ДЗЯЛЕЦ.

— Міхаіл Іванавіч, у прэсе цяпер часта можна пачуць выразы «кніжны бум». Што гэта азначае? Што робіцца ў нас у рэспубліцы для задавальнення попыту на кнігу?

— Яшчэ ў пачатку XVI стагоддзя беларускі перадаў Францыск Скарына пісаў, што кніга — «маці ўсіх нашых прамоў і настаўнік усякаму добраму ўмельству». Сэнс гэтых скарынінскіх слоў актуальны і сёння. За гады Савецкай улады значна ўзрос культурны і духоўны ўзровень нашых людзей. Усеагульная сярэдняя адукацыя, густая сетка вышэйшых і сярэдніх навучальных устаноў, безумоўна, самым найлепшым чынам садзейнічалі гэтаму. Калі раней чалавек мог пачытаць кнігу, якая цікавіла яго, толькі ў бібліятэцы, то цяпер склаліся спрыяльныя матэрыяльныя і жыллёвыя ўмовы, каб мець неабходную літаратуру ў сябе дома, як кажуць, пад рукамі. Гэта і зручна, і эканоміць час. Да таго ж савецкі чалавек самы чытаючы ў свеце.

Вось чым тлумачыцца той велізарны, як ні ў адной краіне свету, попыт на кнігу ў нас, у Савецкім Саюзе, ці той «кніжны бум», аб якім гавораць кнігалобы. І хаця цяпер у нас штогод выдаецца каля двух мільярдаў экзэмпляраў розных кніг, амаль па вострым кніжак на кожнага чалавека, поўнасцю задавальніць гэты попыт народа немагчыма. Асабліва вялікі гэты попыт на мастацкую і дзіцячую літаратуру, энцыклапедычныя і галіновыя даведнікі.

Каб у цэнтральных і рэспубліканскіх выдавецтвах не выпускалі кнігі адных і тых жа аўтараў, а ахапіць іх больш шырокі круг, і ўзнікла патрэба ў агульнасаюзнай комплекснай праграме выпуску літаратуры павышанага попыту. Па гэтай праграме прадугледжваецца, што Беларусь выпусціць 234 назвы айчынай і замежнай класікі, сучаснай савецкай літаратуры. У праграму ўключаны і прадстаўнікі беларускай літаратуры — Якуб Колас, Іван Мележ, Максім Гарэцкі, Янка Маўр, Міхась Лынькоў, Аркадзь Куляшоў, Іван Чыгрынаў, Барыс Сачанка, Іван Бурсаў, Віктар Казько і некаторыя іншыя. Частку тыражу кніг з гэтай праграмы мы накіроўваем у іншыя савецкія рэспублікі, адкуль атрымліваем кніжкі тых аўтараў, якія ў Беларусі не друкаваліся.

— Як задавальняюцца інтарэсы юнага чытача? Якая доля дзіцячай літаратуры ў агульным аб'ёме кніжнай прадукцыі рэспублікі?

— У 1972 годзе ў БССР было створана спецыялізаванае выдавецтва «Мастацкая літаратура», якое спачатку

выпускала і кнігі для дзяцей. Але ўзрастаючы попыт на дзіцячую літаратуру паставіў нас перад неабходнасцю мець сваё выдавецтва і для юных чытачоў. І ў 1981 годзе было створана «Юнацтва». Такім чынам, ужо гэта сведчыць аб тым, што ў рэспубліцы выпуску мастацкай літаратуры, у тым ліку і дзіцячай, пачала надавацца асабліва ўвага. Калі, скажам, у 1976 годзе агульная колькасць назваў гэтай літаратуры складала 253, дык у 1985 годзе яна павялічылася да 362. Адаведна вырас і тыраж: з 12 342 тысяч экзэмпляраў да 23 363 тысяч. Зараз доля мастацкай і дзіцячай літаратуры сярэдня, што ў нас выдаецца, складае прыкладна 65 працэнтаў. Прычым усе кнігі, што выходзяць у спецыялізаваным выдавецтве «Юнацтва», на 30—50 працэнтаў таннейшыя, за «дарослыя». Яны цудоўна аформлены, прыгожыя і прывабныя.

— Як плануецца выпуск збораў твораў і выбранага твораў для масавага чытача? Які круг аўтараў, чые кнігі выйдуч у наступнай пяцігодцы?

— За пасляваенныя гады беларуская літаратура заваявала аўтарытэт і прызнанне самага шырокага чытача як у нашай краіне, так і за мяжой. Штогод выдаюцца сотні твораў розных аўтараў. Лепшыя з іх перавыдаюцца па некалькі разоў. Гэтая акалічнасць, бесспрэчна, сведчыла аб неабходнасці пашырэння выпуску збораў твораў і выбранага твораў. У збор і выбранае ўключаюцца, як правіла, лепшыя творы, якія выдаваліся ўжо некалькі разоў і заваявалі папулярнасць чытача. У акадэмічны збор твораў аўтара ўключаюцца не толькі яго мастацкія творы, але і публіцыстыка, эсэ, дзёнікі і іншыя матэрыялы. Яны робяцца ў палепшаным мастацкім афармленні, на лепшых гатунках паперы. Перспектывны план выпуску такіх выданняў складаецца, як правіла, на пяцігодку. У адзінацатай, напрыклад, выдавецтва «Мастацкая літаратура» і «Юнацтва» планавалі і завяршаюць зараз выданне збораў твораў і выбранага 48 аўтараў. На дванацатую пяцігодку ўжо таксама зацверджаны план. Ён уключае 53 аўтараў. Сярод іх творы Петруся Броўкі, Цішкі Гартнага, Міхася Зарэцкага, Уладзіміра Караткевіча, Андрэя Макаёнка, Кузьмы Чорнага, Кастуся Кірэенкі, Алеся Асіпенкі, Івана Пташнікава, Алеся Пысіна, Генадзя Бураўкіна, Віктара Казько, Міколы Лобана, Івана Новікава, Васіля Віткі і многія іншыя.

— Якія задачы стаяць перад выдавецтвамі рэспублікі ў сувязі з новай школьнай рэформай?

— Наша грамадства зацікаўлена ў тым, каб школь-

ная рэформа праходзіла паспяхова. Дзяржкамвыд уносіць даволі важкі ўклад у гэту справу. Забяспечыць вучняў падручнікамі, настаўнікаў — неабходнымі для навучальнага і выхаваўчага працэсу кнігамі, бацькоў — патрэбнымі ім выданнямі — што можа быць важней у наш час усеагульнай адукацыі!

Як вядома, рэформа ўключае ў сябе рэарганізацыю структур агульнай сярэдняй і прафесійнай адукацыі. З 1986/87 навучальнага года ў школы пойдуць шасцігодкі. Для іх выдавецтва «Народная асвета» рыхтуе новы «Буквар», Яго аўтар — вядомы пісьменнік А. Клышка. У афармленні прымаюць удзел вядучыя мастакі рэспублікі. Акрамя «Буквара», будзе яшчэ некалькі кніг: «Матэматыка», «Пропісы», «Пазнай свет» і іншыя. А для першакласнікаў рыхтуем, як і заўсёды, камплект з 9 падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў.

Рэформа школы — гэта не аднаразовы акт. Мы маем комплексную праграму павышэння якасці навучальна-выхаваўчага працэсу на 1985—1990 гады, дзе дакладна вызначана, у які год якія падручнікі будуць пераарбляцца. Ужо аб'яўлены конкурс на падручнік «Беларуская мова», 4 клас, «Руская мова», 8—9 класы, «Геаграфія БССР», 8—9 класы. Ужо выданы вучэбныя дапаможнікі па абслуговай працы, а зусім нядаўна — па тэхнічнай працы для вучняў 4—6 і 7—8 класаў, а таксама па сельскагаспадарчай працы для вучняў 4—6 класаў. Апрача таго, выданыя шэраг дапаможнікаў для 9—10 класаў.

Пачынаючы з 1985 года, у школах вывучаецца новы прадмет «Асновы інфарматыкі і вылічальнай тэхнікі». Таму неабходна падрыхтаваць вучэбна-метадычныя дапаможнікі для настаўнікаў, вучняў і нават бацькоў. Дзяржкамвыд плануе ў бліжэйшыя гады выдаць кнігі: для вучняў — «Мікрапрацэсары», для настаўнікаў — «Мікракалькулятар у школе», «Асновы машынай матэматыкі», для бацькоў — «Камп'ютэр у школе і дома» і шмат іншых.

— Нядаўна выйшлі першы і другі том энцыклапедыі «Збор помнікаў гісторыі і культуры Беларусі», зараз у продажы 3-ці том «Літаратуры і мастацтва БССР», галіновыя энцыклапедычныя слоўнікі. Якія яшчэ мяркуюцца выданні падобнага тыпу?

— Энцыклапедычныя выданні — наглядны паказчык высокай культуры таго ці іншага народа. У іх як бы крышталізуецца і духоўнае, і матэрыяльнае яго жыццё, падсумоўваюцца дасягнутыя здабыткі.

Беларускія энцыклапедычныя выданні пачаліся дванаццацітомнай універсальнай энцыклапедыяй. Дванаццаць тамоў першай энцыклапедыі выйшлі за адносна кароткі тэрмін. Потым з'явіліся кароткія пяцітомныя рэгіянальныя энцыклапедыі на беларускай і рускай мовах, пасля мы прыступілі да выдання энцыклапедыі «Прырода Беларусі», «Літаратура і мастацтва БССР», «Беларускага тлумачальнага слоўніка», «Збору помнікаў гісторыі і культуры Беларусі» і іншых.

У дванацатай пяцігодцы мяркуецца перавыдаць універсальную энцыклапедыю, павялічыўшы колькасць яе тамоў да 14. У 1987 годзе — выдаць першую ў краіне «Энцыклапедыю маладой сям'і». Да 500-годдзя з дня нараджэння Францыска Скарыны ўбачыць свет энцыклапедычны даведнік «Францыск Скарына і яго час». Хутка чытачы атрымаюць энцыклапедычны даведнік «Янка Купала».

Паколькі ў Беларусі бульба з'яўляецца адной з асноўных сельскагаспадарчых культур, то мы мяркуем у дванацатай пяцігодцы падрыхтаваць і выдаць энцыклапедыю «Бульба». У перспектыве такія ж энцыклапедыі пра лён і лес.

— Колькі кніг атрымаў беларускі чытач за апошняю пяцігодку? Як і кім у нас вызначаюцца тыражы выданняў? Што звычайна ўплывае на тыраж?

— У нашай рэспубліцы дасягнулі дзяржаўнымі выдавецтвамі і рознымі іншымі ўстановамі, што карыстаюцца правам выдання друкаваных матэрыялаў, штогод выдаецца больш за тры тысячы назваў кніг агульным тыражом каля пяцідзесяці мільёнаў экзэмпляраў. Каля дзюж трэціх кніг выходзяць на беларускую мову, астатнія на рускай. У апошнія гады па заказу замежных фірм пачалі друкаваць кніжкі на мовах краін сацыялістычнай садружнасці, а таксама на англійскай, французскай, іспанскай і арабскай.

За адзінацатую пяцігодку ў рэспубліцы будзе выдадзена кніг і брашуў агульным тыражом каля 250 мільёнаў экзэмпляраў. Нядаўна ў Беларусь выйшла з друку мільярдная кніга! Як вядома, не ўсе кніжкі выходзяць аднолькавым тыражамі. У адных яны дасягаюць двухсот тысяч і больш экзэмпляраў, у другіх абмяжоўваюцца некалькімі тысячамі. Хто і як вызначае гэтыя тыражы? У канчатковым выніку, вядома, чытач, попыт якога вывучаюць работнікі выдавецтваў і кніжнага гандлю.

— Міхаіл Іванавіч, раскажыце, калі ласка, пра Маскоўскія міжнародныя кніжныя выстаўкі-кірмашы і ўдзел у іх беларускіх выдавецтваў. Што было прадстаўлена на ММКВК-85?

— Прыемна ўсведамляць, што беларуская кніга сёння мае высокі аўтарытэт. Кнігавыдавецкая справа ў рэспубліцы адлюстроўвае той росквіт, які перажывае наша беларуская нацыянальная культура. Гэта мы бачым і адчуваем, прымаючы ўдзел у маскоўскіх кніжных кірмашах, а таксама ва ўсё ўзрастаючым экспарце кніг з Беларусі ў іншыя краіны. Штогод нашых кніжак адпраўляецца за мяжу на мільёны рублёў. Вядома, нямала іх прадаецца і на кніжных кірмашах у Маскве.

Маскоўская міжнародная выстаўка-кірмаш стала ўжо традыцыйнай. Праходзіць яна ў няцотныя гады, пад дэвізам «Кніга на службе міру і прагрэсу» і збірае кожны раз па 2,5—3 тысячы замежных фірм. З боку Савецкага Саюза ў выстаўцы-кірмашы

ўдзельнічаюць усе цэнтральныя выдавецтвы, выдавецтвы саюзных рэспублік і некаторыя грамадскія арганізацыі. Кожная саюзная рэспубліка мае сваю асабістую экспазіцыю.

Калі ўзяць беларускую экспазіцыю на ММКВК-85, то на ёй выдзяляліся стэнды грамадска-палітычнай літаратуры, літаратуры, прысвечанай 40-годдзю Перамогі, навукова-тэхнічнаму прагрэсу. Самымі вялікімі былі стэнды мастацкай і дзіцячай літаратуры. Былі асобна аформлены стэнды на ўступку праў на перавыданню твораў беларускіх аўтараў замежнымі фірмамі, экспанаваліся кнігі беларускіх аўтараў — Мележа, Быкава, Шамякіна, Танка, Адамовіча, Брыля, Чыгрынава і многіх іншых, што былі перакладзены на замежныя мовы і выдадзены ў розных краінах, а таксама творы замежных аўтараў, што перакладзены на беларускую мову і выдадзены ў нас у Беларусі.

На выстаўцы добра былі прадстаўлены беларускі жыўнапіс і кніжная графіка, экспазіцыя, прысвечаная Францыску Скарыне.

Вядома, з-за абмежаванай плошчы экспазіцыі, мы не маглі прадставіць на выстаўцы ўсяго таго літаратурнага багацця, што зараз ёсць у рэспубліцы. Аднак і тое, што экспанавалася, яскрава сведчыла аб вялікіх здабытках беларускай літаратуры і мастацтва. Калі ўзяць колькасць бок справы, дык можна сказаць, што ён быў самы высокі за ўсе папярэднія выстаўкі-кірмашы. З замежнымі фірмамі заключана больш за 350 здзелак. Падпісана 124 кантракты, з якіх 80 на ўступку праў замежным фірмам на перавыданне твораў беларускіх аўтараў і 44 — на набывццё гэтых правоў з мэтай выдання твораў замежнай літаратуры ў нас у рэспубліцы. Акрамя таго, падпісана каля 230 папярэдніх пагадненняў, або як іх называюць у кірмашовых колах, «апцыёнаў», абсалютна большасць якіх — экспертная. Гэта таксама сведчыць аб цікавасці да беларускай літаратуры.

Асобна хацелася б падкрэсліць, што на прайшоўшым кірмашы ўпершыню дасягнута дамоўленасць паміж выдавецтвам «Юнацтва» і выдавецтвам горада Лодзі з ПНР аб сумеснай падрыхтоўцы і выданні на беларускай і польскай мовах зборніка «Юныя героі» — кніжкі пра барацьбу маладых патрыётаў з фашысцкімі акупантамі ў гады Вялікай Айчыннай вайны, а таксама аб выданні зборніка апавяданняў для дзяцей «Разбуджаны голас» сумесна з выдавецтвам «Младэ лета» ЧССР.

З кожным Маскоўскім кірмашом нязменна ўзрастае продаж замежным выдавецтвам-гандлёвым фірмам і гатовых тыражоў нашых беларускіх выданняў. Калі на першым кірмашы мы іх прадалі ўсяго на 320 тысяч рублёў, то на сёлетнім — ужо на паўтара мільёна рублёў, або амаль у пяць разоў больш. Такія шырокія крокі распаўсюджвання беларускай літаратуры за мяжой, вядома, ідуць нас. Мы задаволены і нашымі плённымі кантактамі з кнігагандлёвымі фірмамі Індыі, Францыі, Заходняй Германіі, Іспаніі, Егіпта, Японіі, Мексікі, Венесуэлы, Аўстраліі і многіх іншых. Цяпер можна смела сцвярджаць, што кнігі Беларусі ідуць на ўсе кантыненты. Мы прымаем неабходныя захады да таго, каб нашы сувязі з замежнымі партнёрамі з году ў год пашыраліся, а кніжны паток адпаведна павялічваўся.

Інтэрв'ю правяла
Татцяна АНТОНАВА.

ПЯЦКАНЦОВАЯ Чырвоная зорка з адлюстраванымі на ёй плугам і молатам — сімвал Кастрычніка, які перамог, сімвал Працы — нарадзілася амаль адначасова з нараджэннем Савецкай рэспублікі. Лічылася, што пяць канцоў марсавай зоркі — гэта як пяць частак свету, і такім чынам, «зорка свеціць на пяць кантынентаў»... У 1922 годзе плуг замянілі сярпом.

У пачатку ліпеня 1924 года ў да дваццатай гадавіны Кастрычніка, яны былі заменены рубінавым, якія свеціліся знутры.

А адну са знятых зорак з сярпом і молатам устанавілі на шпілі будынка маскоўскага Паўночнага (Хімкінскага) рачнога вакзала, які ўваходзіць у сістэму канала, што злучае дзве водныя артэрыі: рэкі Маскву і Волгу. Тут яе можна ўбачыць і сёння.

Многа давялося папрацаваць людзям розных прафесій, каб сканст-

ЗОРКІ МАСКОЎСКАГА КРАМЛЯ

СІМВАЛ КАСТРЫЧНІЦКАЙ

РЭВАЛЮЦЫІ

Савет Народных Камісараў СССР прыйшло пісьмо ад маскоўскіх рабочых. Яны пісалі: «Мы прапаноўваем зняць царскіх арлоў з вежаў Крамля і замяніць іх сярпом і молатам — сімвалам улады рабочых і сялян».

Так выкрышталізоўвалася ідэя ўстанавіць на крамлёўскія вежы Чырвоныя зоркі.

СІВІЯ ВЕЖЫ КРАМЛЯ

Доўгія гады старажытныя вежы Маскоўскага Крамля вянчалі двухгаловыя арлы — сімвалы самадзяржаўя. Але перш чым іх зняць, неабходна было высветліць, ці не з'яўляюцца яны гістарычнай рэліквіяй.

Захавалася дакладная запіска ва ўрад аднаго з арганізатараў аховы помнікаў культуры і мастацтва, вядомага мастака і мастацтвазнаўцы акадэміка Ігара Грабара. Пасля працяглага вывучэння розных дакументаў, гістарычных хронік, картаграфічных планаў Грабар пісаў: «...на Гадуноўскім плане 1600—1605 гадоў, на плане Крамля Кіліана 1610 года на Спаскай вежы, якая была тады яшчэ без цяперашняга яе гатычнага верху, што з'явіўся ў 1624—1625 гадах, арол ужо ёсць... Але існуючыя цяпер арлы ўсе адносяцца да XIX—XX стагоддзяў. Пры кожным чарговым рамоне вежаў у XVI—XIX стагоддзях мяняліся і арлы, якія прымалі форму, што адпавядала стылю данай эпохі». І ў заключэнні акадэмік робіць вывад: «...ні адзін з існуючых цяпер на крамлёўскіх вежах сімвалаў не з'яўляецца помнікам даўніны і не можа быць узяты пад ахову».

Такім чынам, пытанне аб зняцці арлоў было вырашана.

Эскізы крамлёўскіх зорак распрацаваў Фёдар Федароўскі, потым народны мастак СССР. Яны адрозніваліся адна ад адной і мастацкім вырашэннем, і прапорцыямі. У цэнтры кожнай з абодвух бакоў прымацоўвалася зробленая з каштоўных камянёў эмблема — скрыжаваныя серп і молат. Уральскія самацветы: аквамарыны, александрыты, аметысты, тапазы і горны хрусталь — кожны камень асобна — браліся ў аправу з пазалочанага серабра і мацаваліся да каркаса. На ўсе эмблемы пайшло каля сямі тысяч камянёў велічыней ад 20 да 200 каратаў. Канструкцыя зорак была разлічана на ўраганны вецер. У начны час і ў пахмурныя дні іх павінны былі асвятляць пражэктары. Нясухая канструкцыя была пакрыта тонкімі пласцінамі золата.

Напярэдадні ўстаноўкі зоркі даставілі ў адзін з лепшых паркаў Масквы: выставілі для ўсеагульнага агляда...

Нарэшце, надыйшоў урачысты дзень. Вежавы сімвал рускага самадзяржаўя, прыняты яшчэ ў XV стагоддзі Іванам III, — чорны, драпежны двухгаловы арол — быў зняты.

Першую зорку дыяметрам чатыры з палавінай метры вагой 1300 кілаграмаў устанавілі на Спаскай вежы 24 кастрычніка 1935 года. Праз некалькі дзён зоркі з'явіліся і на іншых вежах.

РУБІНАВАЕ СУЗОР'Е

Два гады зылі над Масквой першыя зоркі. Але з-за снегу і дажджу, пякучых сонечных прамянёў, туману пацмянелі ўральскія самацветы, з-за карозіі дзе-нідзе аблезла пазалота. Таму ў 1937 годзе,

руйваюць рубінавыя зоркі. Механізмы і дэталі для іх рыхтавалі каля дваццаці прадпрыемстваў. Цяжкая была гэта работа для доілідаў: зоркі павінны былі ўпісацца ў адзіны архітэктурны ансамбль кожнай з пяці крамлёўскіх вежаў. Таму ў залежнасці ад іх вышыні, прапорцый, архітэктуры былі выраблены розныя па форме і памерах эмблемы: яны маюць ці васьмігранныя, ці дванацігранныя прамяні, а адлегласць паміж канцамі прамянёў ад 3 да 3,75 метра. Дзякуючы гэтаму новыя зоркі здаюцца зямлі аднолькавымі, а асобая канструкцыя дазваляе ім вытрымліваць ціск ветру ў 1200 кілаграмаў — гэта значыць, што зоркам не страшныя ні буры, ні ўраганы.

Для таго, каб зорка мела пастаянны чырвоны колер, было выраблена спецыяльнае рубінавае шкло са змяншэннем таўшчыні ад цэнтры да краёў. Зварылі яго вопытныя майстры па рэцэпту і пад кіраўніцтвам слаўтага шклаваара Мікалая Курачкіна.

Адна з лабараторый Усесаюзнага электратэхнічнага інстытута імя У. І. Леніна распрацавала сістэму раўнамернага асвятлення. З цеплаўстойлівага малібдэнавага шкла вырабілі спецыяльныя святлішкі, якія і сёння застаюцца унікальнымі. Магутнасць лямпаў залежыць ад памераў зорак. Так, лямпы ўнутры зорак на Баравіцкай і Водаўзводнай вежах маюць магутнасць 3700, а на астатніх — 5000 ват. У кожнай «зорнай» вежы для ахалоджэння працуюць па два вентылятары. А каб святло крамлёўскіх зорак было заўсёды аднолькавае, днём яны асвятляюцца больш інтэнсіўна, чым ноччу.

Для кантролю за станам зорак, за іх механізмамі створаны дыспетчарскі пункт. Спецыяльная брыгада мантажнікаў-верхалазаў сочыць за чысцінёй канструкцый.

...У гады Вялікай Айчыннай вайны з фашысцкай Германіяй Крэмль быў замаскіраваны ад налётаў варожай авіяцыі. Электрычныя лямпы пагашаны, а самі зоркі закрыты брызентавымі чахламі. І ўсё ж запальныя і фугасныя бомбы траплялі на тэрыторыю сэрца Масквы. Асколкі ад іх, ад зенітных снарадаў разляталіся ва ўсе бакі. Некаторыя з іх пападалі ў эмблемы. Адразу ж пасля Перамогі спецыялісты пачалі рэстаўраваць, а дакладней сказаць, ствараць нанова крамлёўскія зоркі. Зноў яны запаліліся ў 1947 годзе, у дні святкавання 800-годдзя Масквы. І з таго часу зоркі з'яўляюцца бесперапынна.

Віктар ЧУДАКОУ.

ЖЫВЕ ПАМЯЦЬ ПРА МІХАСЯ ВАСІЛЬКА

ЁН КЛІКАЎ ДА ВОЛІ

Недзе ў семнаццаць год і да мяне завітала муза. Надумаў я паказаць свае вершы сапраўднаму паэту. Успомніў пра Міхася Васілька, якога ў нашай сям'і вельмі любілі, і паехаў да яго ў Баброўню, што кіламетраў за сем ад Скідалы.

Хата паэта нічым не вылучалася сярод іншых. Два акны — на вуліцу, два — у двор, абгароджаны жэрдкамі. У глыбіні двара хлёў.

Міхась Васілёк выйшаў насустрач. Сярэдняя росту, хударлявы, глянуў на мяне — па сваёй звычцы з-пад ілба, усміхнуўся:

— Колечка? А я цябе не адразу пазнаў, выцягнуўся ты. Заходзь, заходзь. Сядай вось сюды, да стала.

Друг майго бацькі па падполлі, ён шчыра загаварыў са мной пра яго, пашкадаваў, што рана загінуў. Схамянуўся:

— Ты ж з дарогі. Ды і я не палуднаваў.

Пасля абеду спытаў:

— То па якой справе да мяне?

Прачытаўшы мае паэтычныя спробы, падсеў да мяне, паклаў руку на плячо: — Вершы пісаць, Колечка, цяжка. Вельмі цяжка. Многія бяруцца за пяро, а добрых паэтаў, сам ведаеш, не шмат.

Я атрымаў ад Міхася Васілька добры ўрок. Урок таго, як належыць паважаць слова, як трэба працаваць над ім, літаральна над кожным.

— Пішы смялей, — гаварыў на развітанне Міхась Восіпавіч. — Не саромейся пачуццяў, давай ім волю. Лірыка патрабуе шчырасці, сардэчнасці... Прыязджай з новымі вершамі.

Гэта было летам 1949 года. У Баброўні пабачыцца з Васільком не давялося: ён пачаў працаваць літкансультантам у абласной газеце «Гродзенская праўда» і пераехаў у Гродна. Там сустрэкалася даволі часта: я прыязджаў на пасяджэнні літаб'яднання, заходзіў у рэдакцыю.

Міхася Восіпавіча паважалі. У адносінах з людзьмі ён быў шчыры, ветлівы. Мне і цяпер бачыцца, як ён, сівы ўжо, са светлымі вачыма, кланяецца знаёмым, далікатна вітаецца за руку, называе іх ласкава — Печечка, Ванечка.

Апошні раз бачыў яго ў Лідзе. Ён прыязджаў на нараду перадавікоў сельскай гаспадаркі вобласці. Настрой у яго быў не дужа добры. Можна, стала да рога, а можа, яму нездаровілася. Зайшлі ў сталовую, паснедалі. Міхась Восіпавіч павесялеў, пачаў жартаваць.

А неўзабаве прыйшла сумная вестка: паэта не стала. Не хацелася верыць, што яго ўжо няма.

Зусім натуральна, што чалавек з такім добрым характарам, вялікім сэрцам пісаў поўныя шчырага пачуцця вершы. У іх жыла любоў да роднага краю, да людзей працы.

І разам з тым у гэтым знешне ціхім, сарамлівым чалавеку жыў моцны бунтарскі дух. Васілёк, які да вяртання на радзіму ў 1922 годзе жывіў у Савецкай Расіі, дзе пазнаў радасць сапраўднай свабоды, ненавідзеў эксплуатацыю, прыгнятальнікаў — паноў і падпанаў.

**Мы барацьбой гарым, мы — сіла,
У нас жыве бунтарны дух.
На барыкады пойдзем смела,
Далой ярмо, прыгон — ланцуг!**

Гэты верш «У бой на акупанта» стаў вельмі папулярны ў былой Заходняй Беларусі. Ён быў пакладзены на музы-

ку. Песню спявалі, з ёй ішлі на змаганне.

У многіх вершах таго часу гучыць заклік да барацьбы з існаваўшым ладам, выказваецца ўпэўненасць, што народ пераможа, дасягне светлай мэты.

**Не пацяшайцеся, панове,
Што нас вы ў пугы закулі.
Здабудзем мы сваёй крывёю
Свабоду роднае зямлі.**

Паэт услаўляў змагароў, клікаў народ да волі. Аптымізмам, верай у заўтрашні дзень прасякнуты вершы «На допыце», «Над магілай камсамольца Самойла», «Суддзіі» і многія іншыя.

Свабоду роднай зямлі прынесла Чырвоная Армія ў памятным верасні 1939 года. Але Васілёк, напярэдадні другой сусветнай вайны мабілізаваны ў польскую армію, трапіў у нямецкі палон.

**Дрот навакол —
Людзі чужыя. Як зверы...
Ды не зламае дзікі закон
У сэрцы надзеі і веры.**

Так пісаў паэт у фашысцкім канцлагеры. А ў жніўні 1941 года ён уцёк з палону. На радзіме ўбачыў здзекі, пажары, смерць мірных людзей, сваіх землякоў. І заклікаў:

**Браты, дарагія, за зброю!
Узняймаце на катаў нажы,
Мы іхняй крывёй іх напоім,
Навучым, як трэба, чужых!**

Міхась Васілёк наладзіў сувязь з партызанамі, быў разведчыкам брыгады імя Ленінскага камсамола. Вершы паэта друкаваліся ў абласной падпольнай газеце «Красное знамя».

У пасляваенны час Міхась Васілёк стаў прафесійным літаратарам. Яго прынялі ў Саюз пісьмennisкаў. У творах гучалі новыя, радасныя матывы. Ён услаўляў цудоўныя змены, якія адбываліся на Гродзеншчыне, славіў людзей працы.

**Інакш шуміць аleshына,
У золаце лісты,
Жыццё, як ты палепшала,
Як харашэш ты!**

Міхась Васілёк актыўна ўдзельнічаў у грамадскім жыцці. Ён часта сустракаўся з чытачамі ў гарадах і вёсках Гродзеншчыны, дапамагаў бібліятэкам, калектывам мастацкай самадзейнасці. Песні на яго словы гучаць і сёння.

Літаратурная спадчына паэта не вельмі багатая. У Заходняй Беларусі, якая знаходзілася пад уладай буржуазнай Польшчы, тварыць было цяжка, беларускае слова забаранялася. Жандамы неаднойчы наладжвалі ў хаце Васілька вобсыкі. Першы зборнік паэта «Шум баравы» выйшаў у 1929 годзе, а ў 1937 — другі, «З сялянскіх ніў». Яны сталі прыкметнай падзеяй у літаратурным жыцці Заходняй Беларусі, іх прызна сустрэла прагрэсіўная грамадскасць. Голас паэта быў голасам сялянскіх мас.

У савецкі час выдадзена пяць кніг Васілька, у тым ліку ў Ленінградзе ў перакладзе на рускую мову — «Зоры над Неманом».

Мае землякі берагуць памяць пра Міхася Васілька. Любяць яго так, як любілі пры жыцці, калі кожная сустрэча з паэтам была для іх святам.

Мікола ДЗЕЛЯНКОЎСКИ.

Джаз-аркестр Мінскага клуба аматараў джазавай музыкі існуе нядаўна, але ўжо палюбіўся мінчанам. Пад кіраўніцтвам дырыжора Браніслава Сармонта гэты самадзейны калектыў выступіў з некалькімі канцэртнымі праграмамі. Цяпер рыхтуецца да Усесаюзнага джазавага фестывалю, які адбудзецца ў Віцебску. **НА ЗДЫМКУ:** рэпэціруе джаз-аркестр.

Фота А. ГУРЧАНКОВА.

КАВАЛЬ, КАВАЛІК, КАВАЛЕНЯ...

Каваль, Кавалік, Каваленя, Кавальчук... Гэта сучасныя беларускія прозвішчы. А вось назвы вёсак: Кавалі, Кавалькі, Кавалічы. Ці не хаваецца за імі прамая сувязь з прафесійным заняткам продкаў?

На Беларусі рамяство кавалей гэтак жа, як ганчарства, ткацтва, разьба па дрэву і іншыя, было традыцыйным. Нездарма каваль, надзелены чудадзейнай сілай і чарамі, стаў героем шматлікіх твораў народнага фальклору. Мясцовае насельніцтва пачало здабываць і апрацоўваць метал яшчэ ў VII—V стагоддзях да н.э. Наяўнасць багатых запасаў балотнай руды (бурага жалезняку), з якой можна атрымаць цестападобнае жалеза, спрыяла шырокаму развіццю кавальскай справы на беларускай зямлі. Ёсць меркаванні, што ў сярэднявеччы перыяд жалеза з Беларусі выкарыстоўвалі майстры Заходняй Еўропы для вырабы зброі, лагату і прылады працы. А ў XIX стагоддзі яго па-

Дняпры вывозілі на поўдзень Расійскай імперыі як сыравіну для металургічных заводаў.

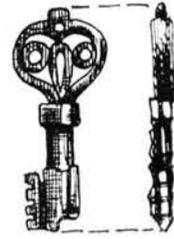
У далёкім мінулым кавальства першым вылучылася ў самастойны від рамяства. Тады каваль вырабляў і зброю, і прылады працы, і прадметы быту, а сама назва «каваль» азначала майстра па апрацоўцы жалеза ў цэлым. Аднак ускладненне тэхналогіі і тэхнікі кавання, а таксама павелічэнне асартыменту жалезных вырабаў патрабавалі дыферэнцыяцыі гэтага рамяства на шэраг вузкіх спецыяльнасцей. З'явіліся мечнікі, нажоўнікі, сякернікі, замочнікі і г.д. Асабліва шырокай спецыялізацыя стала ў часы развіцця феадалізму, калі ўзніклі аб'яднаныя рамеснікі — цэхі.

З'яўленне цэхаў у беларускіх гарадах было б мэтазгодна адносіць да больш ранняга перыяду, чым аб іх сведчаць пісьмовыя крыніцы (XV—XVI стагоддзі), паколькі яшчэ ў 1323 годзе князь Гедымін у лістах да еўрапейскіх гарадоў запрашаў у Вялікае княства Літоўскае ўмелых рамеснікаў і гарантаваў апеку над імі. А стагоддзем раней менавіта прыйшоўшы з Захаду рамеснікі паклалі пачатак цэхавай арганізацыі ў Польшчы.

Неўзабаве пасля ўзнікнення цэхаў кавальства перажыло цэлую тэхнічную рэвалюцыю. У адзіны раней спосаб

апрацоўкі жалеза — ручное каванне з выкарыстаннем горна, кавадла і кувалды — у XVI стагоддзі ўвайшоў механічны молат з прывадам ад вадзянога кола. Апошняе пачало прыводзіць у рух і кавальскі мех. Цэхавая сістэма з'явілася той спрыяльнай формай арганізацыі рамяства, якая падняла прафесійнае ўмельства майстроў па металу на яшчэ вышэйшы ўзровень. Статуты цэхаў ужо падзялілі іх у асноўным на дзве катэгорыі — кавалёў і слесароў. Кавалі звычайна рабілі прылады працы, нескладаныя прадметы побыту, акоўвалі вазы і г.д., а слесары рабілі замкі, вагі, выконвалі дэкаратыўныя краты, крыжы для касцёлаў і цэркваў, розныя ўпрыгажэнні.

У вясковым кавальстве такога падзелу не было. Тут каваль з'яўляўся майстрам-універсалам. Напэўна, сяляне пры магчымасці ахвотна звярталіся да месцічковых і гарадскіх кавалёў, бо мясцовы майстар звычайна быў менш кваліфікаваны і даволі ненадзейны. Таму яму часцей даводзілася мець справу з рамонтам прылад працы, чым іх вырабам. Толькі пазней, пасля ўвядзення ў Вялікім княстве Літоўскім «Уставы на валокі» (1557), становішча вясковага кавальства стала паляпшацца. Фальварачная сістэма гаспадарання прадугледжвала наяўнасць у кожным фальварку пэўнай коль-

касці кавалёў, якія б забяспечвалі незалежнасць гаспадаркі ад гарадскіх майстроў. Узровень кваліфікацыі вясковых майстроў молата стаў узрастаць, і не дзіўна, што ў XVII стагоддзі яны маглі адрамантаваць нават гармату.

Мінулі стагоддзі, змяніліся часы і пакаленні. Ці шмат дайшло да нас тых, колішніх, твораў кавальства? На жаль, не. Варожыя навалы, што давялося перажыць нашаму краю, моцна пашчыравалі, не сучы знішчэнне не толькі людзям, але і іхняй культуры, у першую чаргу матэрыяльнай. Тое ж, што ацалела ў ліхую гадзіну, нярэдка ператваралася ў нішто «яго вялікасцю» часам: іржа паскрозь праядае нават каваныя гарматныя ядры. І ўсё ж захаваўся, дайшлі да нас старадаўнія рэчы, якія здзіўляюць сваёй яркасцю, дасканаласцю і — што самае цікавае — высокім мастацкім узроўнем выканання. Продкі дбалі аб тым, каб рэчы нават чыста утылітарнага прызначэння неслі ў сабе частку таго духоўнага свету, якім яны жылі. У Навагрудку былі знойдзены звычайныя цуглі, пакрытыя дэкорам і інкрустацыяй. А колькі ўмельства і цэпільні ўклаў невядомы месціслаўскі рамес-

нік XVII стагоддзя ў просты ключык для навяснога замка.

Спраўды мастацкія рэчы выконваліся не толькі ў гарадах, дзе працавалі найбольш таленавітыя майстры. Хоць вясковыя кавалі і не мелі шырокай мажлівасці вырабляць дарагія рэчы з упрыгажэннямі, бо сяляне не маглі іх набываць, аднак мастацкасць у нейкай ступені была характэрная і для іх вырабаў. Любая рэч — ці то сякера, ці то абцугі — магла мець нескладаны дэкор з кропак і косак, у культываваных збудаваннях захаваліся арнаментаваныя завесы, клямкі, замкі, крыжы і розныя акоўкі, зробленыя мясцовымі кавалямі. Цудоўным прыкладам такой мастацкай работы з'яўляецца акоўка дзвярэй каўчэга для святых дароў у Цімкавіцкай царкве, скабянка на дзвярах касцёла XVIII стагоддзя ў Будславе, што ў Мінскай вобласці, і многія іншыя рэчы, пакінутыя нам у спадчыну продкамі.

Генадзь САГАНОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: ключ XVII стагоддзя з Мсціслава; цуглі з Навагрудка; завесы дзвярэй Будслаўскага касцёла XVIII стагоддзя.

Малюнкі аўтара.

У вашу калекцыю

ВІЗІТНЫЯ КАРТКІ ААН

Арганізацыя Аб'яднаных Нацый з'яўляецца адзінай у свеце міжнароднай арганізацыяй, якая мае сваю ўласную паштовую службу (ЮНПА). Рашэнне аб арганізацыі паштовай адміністрацыі ААН і аб выпуску ўласных марак было прынята 16 лістапада 1950 года на Пятай сесіі Генеральнай Асамблеі. На кангрэсе Сусветнага паштовага саюза ў Бруселі ў 1952 годзе знакі паштовай аплаты ААН былі прызнаны ўсім членамі гэтага саюза. Першыя маркі ААН паступілі ў паштовы абарот 24 кастрычніка 1951 года, у шостую гадавіну ўтварэння гэтай міжнароднай арганізацыі. Па ўзгодненню з урадам ЗША маркі ААН выходзяць у амерыканскай валюце.

Рост міжнароднага аўтарытэту ААН, і як вынік гэтага, вялікі аб'ём перапіскі — прымуслі паштовую адміністрацыю ААН — ЮНПА пачаць выпуск ўласных канвертаў і паштовых штэмпеляў. Выпускаемыя ЮНПА паштовыя знакі могуць выкарыстоўвацца толькі ў паштовым аддзяленні штаб-кватэры ААН у Нью-Йорку. Першапачаткова на марках ААН быў надпіс «Аб'яднаныя Нацыі» на пяці афіцыйных мовах ААН — англійскай, рускай, іспанскай, французскай і кітайскай. Цяпер гэты надпіс даецца толькі на англійскай мове.

Рост ААН, стварэнне ў некалькіх краінах Еўропы яе ўстаноў выклікалі неабходнасць арганізацыі пры гэтых установах паштовай службы. Таму паштовая адміністрацыя ААН — ЮНПА заключыла з урадам Швейцарыі ў 1968 і Аўстрыі ў 1979 годзе спецыяльнае пагадненне аб выпуску марак ААН у валюце краіны, дзе размешчаны буйныя цэнтры ААН. Гэтыя маркі могуць быць выкарыстаны толькі ў паштовых аддзяленнях ААН у Жэневе і Вене.

ААН, як гэта сказана ў яе Статуце, мае на мэце забяспечыць міру ва ўсім свеце і

бяспекі народаў. І натуральна, што гэта галоўнае мэта знаходзіць адлюстраванне на яе паштовых эмсіях.

Усе вострыя пытанні сучаснасці знаходзяць сваё ўвасабленне і ў тэматыцы марак ААН. Адна з апошніх серый прысвечана Міжнароднаму году моладзі, што таксама праводзіцца па рашэнню ААН.

У 1980 годзе паштовая адміністрацыя ААН зрабіла філатэлістам сюрпрыз: была выпушчана першая серыя марак з флагамі краін — членаў гэтага міжнароднага таварыства. Праграма флагавай серыі марак ААН разлічана на 10 год. Штогод вырашана выпускаць па 16 такіх марак. Паколькі зараз членамі ААН значацца 159 дзяржаў, а к канцу дзесцігоддзя колькасць краін — членаў ААН, несумненна, узрасце, паштовая адміністрацыя ААН прадоўжыць выпуск гэтай серыі.

У 1981 годзе была выпушчана паштовая марка з дзяржаўным флагом Украінскай ССР, а ў верасні 1983 года на паштовай марцы ААН з'явілася адлюстраванне дзяржаўнага флага Беларускай ССР. У спецыяльна выданымі камюніке паштовай службы ААН да гэтага выпуску марак флагавай серыі ўказвалася, што Беларуская ССР была ў ліку заснавальнікаў ААН і сёння адыгрывае важную ролю ў арганізацыі.

Тыраж марак флагавай серыі 7 мільянаў экзэмпляраў, у паштовым абарачэнні яны будуць знаходзіцца да поўнага выкарыстання. У першы дзень выпуску ў паштовае абарачэнне маркі флагавай серыі гасцяцца спецыяльным штэмпелем з сімвалічным малюнкам кветкі і надпісам па кругу: «Першы дзень выпуску. Аб'яднаныя Нацыі».

Пытанне аб тым, флагаі якіх дзяржаў будуць змешчаны на чарговай серыі, вырашаецца шляхам жараб'ёўкі. Было абгаворана адно правіла: у выпадку

змянення дзяржаўнага флага якой-небудзь краіны — члена ААН — новая марка не выпускаецца.

Усе маркі ААН, канверты, спецыяльныя паштовыя штэмпелі, паштовыя дакументы можна ўбачыць у філатэлістычным музеі ААН, які быў адкрыты ў Дзень ААН 24 кастрычніка 1962 года ў Палацы Нацый у Жэневе.

Сярод гэтых марак нямаю мініяцюр савецкай пошты. Першыя маркі, прысвечаныя Аб'яднаным Нацыям, былі выпушчаны ў СССР у 1944 годзе. На іх паказаны дзяржаўныя флагаі СССР, ЗША і Вялікабрытаніі. Адзначаючы 25-годдзе ААН, пошта нашай краіны выпусціла марку з адлюстраваннем вядомай скульптуры Я. Вучэціца «Перакуём мячы на аралы» на фоне эмблемы ААН і рымскай лічбы XXV.

Скульптура Я. Вучэціца «Перакуём мячы на аралы» ў 1957 годзе была перададзена ўрадам СССР у дар ААН. Сёння яна ўстаноўлена ў парку на беразе Іст-Рывер у Нью-Йорку, дзе размешчана штаб-кватэра ААН. 30-годдзе ААН савецкая пошта адзначыла выпускам паштовага блока, на марцы якога паказана эмблема ААН на прамяністым фоне ў крузе, які ўтвараецца словам «Мір» на пяці мовах, прынятых у якасці афіцыйных у ААН. На палях блока — будынак ААН.

Сёлета, у саракавую гадавіну ААН, савецкая пошта выпусціла новую мініяцюру, прысвечаную гэтай міжнароднай арганізацыі.

Леў КОЛАСАЎ.

(ПОРІ)

Тры прызавыя месцы, і толькі чатыры кандыдаты. Менавіта столькі каманд могуць разлічваць на медалі на фінішы першынства краіны па футболе. І, што прыемна, сярод гэтых спаборнікаў на атрыманне ўзнагарод знаходзіцца мінскае «Дынама», якое ў апошнім туры атрымала перамогу над СКА (Растоў) з лікам 3:0.

Паспяховае выступленне беларускай каманды дазволіла трэнерам зборнай СССР запрасіць некалькі яе футбалістаў на рашаючы матч адборачнага чэмпіянату свету са спартсменамі Нарвегіі. Толькі перамога гарантавала савецкай камандзе ўдзел у фінале, які адбудзецца праз сем месяцаў у Мексіцы.

У гэтай гульні вызначыўся нападаючы мінскага «Дынама» Георгій Кандрацёў, які забіў адзіны мяч у вароты нарвежцаў. Зборная СССР выйшла ў фінал.

Аматары шахмат, здаецца, праз нейкі тыдзень змогуць павіншаваць новага чэмпіёна свету. Да канца матча засталіся тры партыі.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня
выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 1853